

.... 10. snopič

Zbirka ljudskih iger

Založništvo si pri-
držuje vse pravice

.. V Ljubljani 1909 ..

Založila Katoliška Bukvarna

.. Tiskala Katoliška Tiskarna ..

IN = 030000422

Kazalo.

Za moške vloge:

	Stran
Fernando, strah Asturije, ali izpreobrnjenje roparja	1
Rdeči nosovi	49
Zdaj gre sem, zdaj pa tje	71
Poštna skrivnost ali začarano pismo	109

Za ženske vloge:

Strahovi	85
--------------------	----

Wassalo

La moshé stage

La moshé stage of the moshé

La moshé stage

Fernando, strah Asturije ali izpreobrnjenje roparja.

Igrokaz v treh dejanjih. Poslovenil Fr. Rihar.

Z dovoljenjem nemškega založnika J. Esserja izdalo
„Katol. slov. izobraževalno društvo“ v Mekinjah.

O s e b e :

Grof Alvarec.

Don Fernando, njegov starejši sin,
načelnik roparjev.

Don Ruperto, njegov mlajši sin.

Don Martinec, oskrbnik grofov; iz-
dajalec.

Lupo, Martinecov zaupnik.

Jakomo, } roparja iz Fernandove čete.
Fiesko, }

Miheli, bivši vrtnar pri grofu.

Pietro, } sinova Mihelijeve.
Alberto, }

Ludoviko, mlad kmet iz hribov.

Roparji iz Fernandove čete.

Vojaki, vdani Martinecu.

Zbor kmetov s hribov.

Služabniki in gonjači grofovi.

Igra se vrši v bližini Alvarecovega gradu v španski
pokrajini Asturiji.

1. *Staphylinus* *staphylinus*

2. *Staphylinus* *staphylinus*

3. *Staphylinus* *staphylinus*

4. *Staphylinus* *staphylinus*

5. *Staphylinus* *staphylinus*

6. *Staphylinus* *staphylinus*

7. *Staphylinus* *staphylinus*

8. *Staphylinus* *staphylinus*

9. *Staphylinus* *staphylinus*

10. *Staphylinus* *staphylinus*

11. *Staphylinus* *staphylinus*

12. *Staphylinus* *staphylinus*

13. *Staphylinus* *staphylinus*

14. *Staphylinus* *staphylinus*

15. *Staphylinus* *staphylinus*

Prvo dejanje.

Gozd v bližini Alvarecovega gradu. Na sredi odra drevo; pred njim z mahom obraščena skala, ki služi kot sedež. Roparji leže speči raztreseni pod drevjem. Dani se.

Prvi prizor.

Fernando (sam; stopi previdno izza kulis, da ne bi zbudil tovarišev. Ko pride do drevesa, obstoji, se ozre ter sede na skalo; nato govori polglasno). Bal sem se, da me bodo napadli, toda moj strah ni bil opravičen. Mirno je vse naokrog; tako tiho je v tem samotnem kraju Vso noč so nam bili biriči za petami; sedaj pa so izgubili vsako sled za nami. (Odmor.) Naj le počivajo moji tovariši nekaj uric ter si okrepčajo utrujene ude . . . Vse mirno počiva krog mene . . . le jaz čujem . . . bdim, ker mi dušo razjeda žalost . . . toda trpeti moram sam . . .; ni je duše na svetu, kateri bi mogel potožiti svoje gorje; zares, to so muke prezgodnjega pekla . . . Ah, Fernando, Fernando! Kako globoko si se pogreznil, v kakšno sramoto te je pahnil en sam nepremišljen korak! Ne, zame zemlja nima več miru, ne počitka . . . Moja usoda je za vselej pri-

klenjena na to zaničljivo roparsko tolpo, katere poglavar sem... sebi v strašno nesrečo... Kamorkoli pridemo na svojih krivih potih, povsodi gresta pred nami strah in groza; vse trepeti pred nami... (Odmor.) O mene nesrečnika! Lahko bi bil ponos naše družine.. veselje in tolažba mojega predobrega očeta... lahko bi tako srečno in zadovoljno živel poleg dragega mi brata! — In sedaj —. Kot blisk prešinja mojo strto dušo misel, strašnejša kot smrt..., da sem v sramoto moji blagi rodbini ter peham dobrega očeta v pre-zgodnji grob... Morilec sem, morilec lastnega nesrečnega brata... Hu — kaj govorim? — Ne, ne, jaz ga nisem umoril... Fernando ni morilec, ne... Zlobni Martinec me je satansko preslepil, prevaril, naščuval... razburjen, ves iz sebe sem v naglici storil... Ti veš, o pravični Bog, ti veš... moje srce ni krivo hudo-delstva, ki ga je izvršila roka... Ah, kako peče, skeli tu notri... Lahko bi osrečeval ljudi in glej, postal sem strah, šiba človeške družbe... Pisal sem kralju, mu razodel vse svoje gorje, grizenje vesti; poročil sem mu, da sem postal žrtev brez-vestnega izdajalca; naprosil sem kralja, da mi privošči le en samotni kotiček zemlje, kako votlino, kjer bi se pokoril za svoj zločin... Pravijo, da je kralj veliko-dušen... Se li bo njegovo srce omečilo,

ko izvé o moji strašni nesreči? ... Že dva meseca čakam zastonj odgovora ... skoraj gotovo čakam zastonj ... Ah, če se bo kdaj oglasil klic po maščevanju, ako bo kri mojih žrtev kdaj vpila proti meni ... (Vstane, vzame pismo iz telovnika.) To-le pismo, bom rekel — to-le pismo me bo izgovarjalo ... Vse moje nesreče je kriv izdajalec, ki bi moral biti čuvaj moje mladosti; kriv mojega gorja so pa tudi moj oče, ki so me prekleli, in moja družina, ki me sovraži ter neče nič slišati o meni ... (Obupno.) To so ljudje brez srca, nimajo sočutja z mojo nesrečo ... pahnili so mojo dušo v obup, sedaj me pa ovirajo, ko bi se rad skesan vrnil na pravo pot ... Toda, o Bog! Ti si moja priča; nikdar nisem zatiral slabotnih, nikoli se dotaknil nedolžnih ... (Se nasloni na drevo in joka, zakrivajoč si obraz z obema rokama.)

Drugi prizor.

Fernando (v istem položaju), Jakomo.

Jakomo (se prebudi in stopi k njemu). Oh, dobro jutro, kapitan; že zopet si prvi na nogah. Zares, potrebovali smo počitka po tolikih naporih: kot jeleni smo drvili skoro dva dni in dve noči preko hribov in dolin, po temnih gozdih in samotah, preko rek in prepadov, ko so nas kraljevi vojščaki podili kot divje zveri. Zares, ka-

pitan, vrlo, pogumno si nas vodil ter si nas rešil gotove smrti . . . vsi te občudujemo, da, ljubimo te . . . Toda . . . kaj vidim? Ako se ne motim, imaš zopet v rokah pismo, ki te je že tolikrat užalostilo. (Zgrabi bodalo.) Ah, z veseljem bi z lastno roko zabodel zločinca, ki — —

Fernando (zamahne z roko ter mu ukaže, naj molči; spravi pismo). Nobene besede več, Jakomo, to pismo je od mojega očeta — — —

Jakomo. Odpusti, kapitan; tega nisem vedel. Vendar! Čemu nosiš vedno seboj to nesrečno pismo, ki ti krade tvoj dušni mir?

Fernando (zdihne globoko). Ti govoriš o miru . . . vedi, da ga ni pod solncem miru za moje strto srce . . . Toda, pusti me samega! — Sam moram biti. (Sede.)

Jakomo. Sam! . . . Zopet sam! . . . Da se lažje in nemoten prepustiš otožnim, obupnim mislim! Zares! Skoraj te več ni poznati, tako si se spremenil. Poprej te je lepota narave očarala, navdušila; danes pa tvoje oko niti ne pogleda krasne pokrajine, v kateri se nahajamo.

Fernando (žalostno). Jakomo! Zares, lepa je ta okolica; toda nje kras me ne zanima, ker ječi moje srce pod težko pezo nesreče . . . Toda, pustiva to! Pomeniva se kaj o naših bojih v zadnjih dneh.

Jakomo. Oh! Grof Mureto je mrtev. Ali se o njem pomeniva? Oprostili smo deželo neusmiljenega samosilnika, krvo-sesa . . . Zares! Ljudje nam bi morali iz hvaležnosti postaviti spomenik.

Fernando. Kazen je bila zares stroga, brezobzirna; toda zgoditi se je moralo.

Jakomo. Da, gotovo! Njegovo smrt je zahtevala pravica; njegova kri je morala teči v spravo za obilne njegove krivice in zločine, s katerimi je pestil podložne.

Fernando. Prepričan sem docela, da ga v vsej okolici ne bo prav nihče pogrešal, nihče pomiloval . . . Toda, ali so moji ljudje strogo izvrševali moja povelja? Ali so skrbeli, da se nikomur drugemu ni nič žalega zgodilo?

Jakomo. Če smo tudi pazili, kar smo le mogli, vendar v hudem boju nismo mogli zabraniti male nezgode; en starček in eno dete sta bila ranjena.

Fernando (vstane, razsrjen). Starček in dete . . . nedolžni bitji, ki se ne moreta braniti! Kdo je tisti predrznež, ki je prelomil moje povelje? Kdo izmed mojih je tako surov in podivjan, da je bil zmožen takega zločina? Govori, poznati ga moram!

Jakomo. Kapitan, meni res ni znano, kdo bi bil to storil,

Fernando. Tebi ni znano? — Pri-sežem, da hočem izvedeti ime brezvest-nega zločinca! (Ustrelí s samokresom.) Prejel bo zasluženó kazen tako gotovo, kakor se jaz zovem Fernando Alvarec. (Vsled strela se zbude roparji, skočijo po-konci ter prihite k poveljniku.)

Tretji prizor.

Fernando, Jakomo, Fiesko in drugi roparji.

Fernando. Tovariši! Znano vam je, da smo pred kratkim napadli grofa Mu-reta. Njega samega smo skupno obsodili v smrt; pravica je zahtevala kri tega hu-dodelca. Toda ravnokar sem čul, da se niste ravnali po mojih navodilih ter ste prestopili na prav zaničljiv način moje povelje. (Se ozre po vseh z ostrim, srditim pogledom.)

Roparji (med seboj). Strela, o čem pa govori naš kapitan?

Fernando (resno). Proti mojemu po-velju ste ranili dete in starčka.

Roparji. Dete in starčka ?

Fernando. Krivci naj takoj stopijo iz vrste in priznajo zločin; ako tega ne storé sami in jih jaz izvem, so zapadli smrti!

Fiesko (po kratkem obotavljanju stopi iz vrste). Kapitan! Ko smo stopili na grajsko dvorišče in so bili prebivalci v gradu razburjeni radi Muretove smrti, je prihitel

k meni starček z otrokom, je pokleknil pred me ter me prosil, naj prizanesem njegovemu življenju. Ravno sem ga hotel dvigniti ter vzeti v varstvo, kar poči strel, ki je bil namenjen meni, ter rani starčka na roki... Tako se je zgodilo. Ako sem kaj zakrivil, presodi. Moje življenje je v tvojih rokah.

Fernando (sam zase). Hvala Bogu! Ako je tekla nedolžna kri, je nismo prelili mi. (Glasno.) Fiesko! tu imaš mojo roko (mu jo poda), zadovoljen sem s teboj. Prav si storil, ker si hotel rešiti starčka. Toda, tovariši, zdanilo se je! Poizvedeti moramo, v katerem kraju se nahajamo.

Jakomo (gleda naokrog). Pri moji veri! Jaz se ne spoznam, kje da smo. Kraji tukajšnji so mi popolnoma neznani. (Od daleč se čuje petje dveh hribovcev.)

Fernando (se ozre tje). Tam-le z gore prihajata dva mlada pastirja — Ta dva mi bosta vedela natančno povedati, kje se nahajamo . . . Poskrijte se nekaj časa, da se ne prestrašita. (Roparji zginejo, Fernando stopi za drevo.)

Četrty prizor.

Fernando, Pietro, Alberto. (Poslednja prideta iz ozadja opravljeni kot pastirja, pojoč domačo pesem. Nosita cvetlične vence ter prideta do drevesa, ko odpojeta drugo kitico.)

Pietro. O moj gospod, imejte usmiljenje z ubogima pastirjema,

Fernando. Nič se ne bojšta, mlada prijatelja. Nič žalega vama ne bom storil.

Pietro (boječe). Odpustite, gospod! Med ljudmi gre govorica, da se potika v teh gorah roparska četa in že sem se bal . . .

Fernando. Ali res? Tako, praviš, govoré ljudje?

Pietro. Tako sem slišal pripovedovati. Toda vi niste prav nič podobni . . .

Fernando (seže vmes). Povej mi, mladi prijatelj, kako se pravi temu-le kraju, v katerem se nahajamo.

Pietro. V Asturiji.

Fernando (začuden). V pokrajini Asturiji?

Pietro. Da, tako je, moj ljubi gospod, in to-le posestvo, ki ga vidite naokrog, je last grofa Alvareca.

Fernando (zase). Kaj čujem; kraj se mi zdi tako neznan; torej stojim na lastnini mojih očetov . . . (Glasno.) Mlada prijatelja! Ali poznata vidva grofa Alvareca?

Pietro in **Alberto.** Poznava ga, poznava prav dobro! (Pietro nadaljuje.) Saj so bili najin oče poprej za vrtnarja pri grofu in midva sva svoje otroške leta preživela na gradu.

Fernando. Tako, tako, prijatelja! Ali dobri Miheli nič več ne služi na gradu? Ali ga je mar stari grof spodil iz službe?

Saj vendar pravijo, da je grof sicer dober človek.

Pietro. Nikakor ne, moj dragi gospod! Najin oče bi bili gotovo še v gradu, ako bi grof Alvarec še sam oskrboval posestvo. Toda, odkar sta mu odmrli oba sinova, mlada grofa, je za oskrbnika na gradu gospod Martinec, njegov sorodnik. Stari grof pa v enomer žaluje ter joka za svojima sinovoma ter se za posestvo nič ne zmeni.

Fernando (si obriše solzo). Razumem njegovo boleost. — Toda povej mi še to, mladi prijatelj, ali sta mu oba sinova zares umrla?

Pietro. Da! Tako se je govorilo. Mlajšega je menda lastni brat ubil v dvoboju, ko sta se na lovu sprla.

Fernando (žalostno zase). In jaz nesrečnež, sem njegov morilec. (Glasno.) In drugi? Ali veš kaj se je z drugim zgodilo?

Pietro. Tega pa jaz ne vem in menda tudi nihče drugi . . . Roka pravice ga je preganjala; pobegnil je daleč v tuje dežele; gotovo je že umrl. Ljudje v okolici so ga tako radi imeli in še vedno za njim žalujejo.

Fernando. Kako? Praviš, da žalujejo za njim? Saj je bil vendar morilec lastnega brata!

Pietro. Dragi gospod! On ni bil kriv umora, temveč hudobni Martinec s svo-

jim sleparskim vedenjem. Seveda jaz malo vem. Toda moj oče vedno pravijo, da je on iz hudobije naščuval brata zoper brata, da bi si tako prilastil lepo posestvo.

Fernando (zase). Da, da, to je name-raval izdajalec.

Pietro. Vedno se tako oblastno obnaša, kakor bi bil že on sam gospodar grofovskega posestva. Podložne kmete pa stiska in pesti, da je joj! — Kakšen razloček med njim in starim grofom ali njegovim sinom Fernandom! Ta dva sta bila tako dobra, blaga in usmiljena do vseh podložnih brez razločka. Toda naša sreča ni dolgo trajala Z Bogom, dobri gospod!

Fernando. Le ostanita še malo tukaj, mlada prijatelja; ne bosta se kesala. (S tresočim glasom.) Povejta mi še to: Ali ljudje kaj vedo, kako misli stari grof o svojem sinu Fernandu? Ali se še srdi nad njim in ga sovraži?

Pietro. Kaj pravite, gospod, da se jezi nad njim? O ne! Že zdavnaj mu je odpustil. Ves obupan je, ker ne zve nič o njem, in ako mu kdo Fernanda spomni, začne takoj bridko jokati.

Fernando. Ali je pa to resnica? Kako? Da mu je odpustil?

Pietro. Že šest let poizveduje po svojem Fernandu. Sam je prepotoval vse

španske pokrajine, pa ni našel nobenega sledu po njem; še le pred par dnevi se je vrnil domu.

Fernando (zase, si obriše solzo). O Bog, moj Bog! Koliko bolečin in muk sem pripravil srcu mojega ubogega očeta.

Pietro. Kaj pa Vam je, gospod? Vi jokate?

Fernando. Kako bi se ne solzil, ker mi pripoveduješ, koliko mora dobri oče pretrpeti.

Pietro. Vi imate dobro srce, gospod! Pojdite z nama v vas. Danes bomo naredili mal praznik, ker se je dobri grof domu povrnil; zato sva pa midva z bratom nabrala teh-le cvetlic. Pojte z nama, boste videli, kako se veselimo, ker se je stari, dobri grof vrnil na svoj grad. O kakšno veselje bi še le bilo, ako bi našel Fernanda, svojega sina ter ga pripeljal seboj!

Fernando (zase). Ne, ne morem več zadrževati svojih čutil. (Glasno.) O, prijatelj, moj dragi Pietro!

Pietro (se mu iztrga). Vi mi delate strah, ljubi gospod. Pa niste znabiti Vi...

Fernando (zase). Tako sem razburjen, da bi se kmalu izdal! (Glasno.) Ne čudi se temu, ako poznam tvoje ime. Poznani sem nekdanj Don Fernanda Alvareca na visoki šoli v Salamanki. Bil je moj najboljši prijatelj; razodel mi je vse skriv-

nosti svojega srca. Vzemi to-le, kar ti dam. (Mu da v roko polno denarnico.) Daj ta denar svojemu staremu očetu. Povej mu, da mu ga podari Fernandov prijatelj; to ga bo veselilo.

Pietro. Kako, toliko denarja naj vzamem? To je preveč, moj gospod, to je preveč! Moj oče ne bodo hoteli verjeti, da . . .

Fernando (mu miga z roko v slovo). Le obdrži vse, moj prijatelj, vse! (Pastirja odideta.)

Peti prizor.

Fernando sam.

Fernando. Ne! Ne morem več prenašati muk, ki me trpinčijo. — Oh, sedaj mi postaja zopet znan ta kraj ter mi vzbuja sladke spomine srečnih dni. Tukaj sva se igrala s svojim mlajšim bratom . . . O vi dnevi moje mladosti, dnevi sreče in miru, vrnite se! . . . In svojega očeta bi smel zopet videti? Je-li res? Niso li to le sanje? In on me ne sovraži? mene, ki sem omadeževan s krvjo svojega brata . . . Kako naj stopim pred njegovo obličje? Vendar . . . trepetam; strah stiska moje srce, kolena se mi šibe! (Se zgrudi na kamen; nekaj časa zakrije z dlanmi obraz, potem dvigne glavo.) O bolečina, nehaj ruvati v mojem srcu in ne ogreni mi edinega upanja, ki mi še pre-

ostaje. — Ah, bom li smel zopet pogledati v njegov mili obraz? (Vstane.) Nesrečnej! Saj moj oče ne bo spoznal mojega obličja, ne mojega glasu. (Posluša.) Kaj čujem? (Zbor lovcev prihaja, pojoč od daleč.) Mislim, to je zbor lovcev!

Šesti prizor.

Fernando, Jakomo (pride od desne).

Jakomo (nastopi). Kapitan! Javim, da prihaja v dolino truma lovcev ter se bliža kraju, v katerem se mudimo.

Fernando. Pojdi! Reci našim ljudem, naj se poskrijejo; toda ne predaleč od tu, da so lahko v hipu tu, če jih pokličem.

Jakomo. Bom izvršil povelje, moj kapitan. (Odide.)

Fernando. Že prihajajo. (Se skrije za grm. Nastopi truma pojočih in vriskajočih lovcev. Martinec in Lupo, ki zadnja prideta, ostaneta na odru; drugi gredo naprej.)

Sedmi prizor.

Don Martinec, Lupo.

Martinec. Napočil je čas, Lupo, da nekaj storiva. Ljudje so začeli glasno mrmrati in stari grof, se mi zdi, je začel nekaj sumiti, da sem jaz zakrivil smrt njegovih sinov.

Lupo. Kaj pa mislite storiti, signor Martinec?

Martinec. Ti bom že povedal. (Sede.) Počijva nekoliko. Jaz mislim, da bo treba tega neprijetnega starčka s pota spraviti; če ne, nama zna še lepa dedščina splavati po vodi ali pa se lahko zgodi, da bova najino kratkovidnost lahko premišljevala v temnih ječah . . .

Lupo. Zares, treba bo nekaj storiti; zdi se tudi meni, da se tla pod nama majejo; toda ne bo zadosti, da se odkrižava samo grofa, tudi . . .

Martinec. Razumem te! Ti misliš ti-stega romarja, ki si je pri Rupertovem grobu postavil kočjo in pravi, da je pred kratkim časom šele prišel iz svete dežele.

Lupo. Tistega mislim. Tega človeka naši ljudje zelo poslušajo, vedno se sučejo krog njega.

Martinec. Vsi zlodeji! Gorje mu, če se nam ne bo pokoril.

Lupo. To pa še ni vse . . . Tu in tam se čujejo zopet glasovi o Fernandu. Nekateri govore celo, da se v okolici potika roparska druhal in da je poveljnik te druhal neki plemenitaš naše dežele. Kaj pa, ko bi bil ta Fernando?

Martinec. Vse mogoče, Lupo. Najprvo treba staremu grofu vpihniti luč življenja. Ako bo ta mrtev, se bom razglasil kot edinega dediča; potem bom pa že znal obdržati bogat plen, če ga dobim v pest.

Lupo. Težko bo šlo, težko, da ne bi ljudstvo začelo kaj sumničiti. Kako naj končamo starca?

Martinec. Čuj, danes bodo napravili veselico, ker se je grof vrnil; v gozdih bodo priredili tudi lov. Ljudi bo polno. Lahko poženem v hrupu grofu kroglo v hrbet. Mislili bodo vsi, da se je to zgodilo po nesreči. Seveda bova midva prva, ki bova njegovo nesrečo objokovala.

Lupo. Kaj pa, ko bi kmetje vse eno sumili? In če naju ne bodo hoteli priznati kot gospodarjev?

Martinec. Skrb na stran! Jaz bom že ukrotil ljudi, če ne bo šlo z lepo, bo pa šlo z grdo! Sem se že posvetoval s prijatelji. Ti mi bodo stali na strani. (Vstane.) Pojdiva, Lupo, morava tovariše dohiteti. — Med potoma se bova še več potrebnih reči domenila. (Odideta.)

Osmi prizor.

Fernando (sam, pride silno razburjen izza grma, za katerim je poslušal prejšnji razgovor). Grom in peklo! Ali sem slišal prav? . . . Kako strašen naklep, ki bi naj pokončal dragoceno življenje mojega ubogega očeta! (Potegne meč.) Čuj me pravični in vsevedni Bog! K tebi dvignem svoj meč, ki je zadal smrt že marsikateremu samosilniku. Pri tej krvi prisežem,

da bo jutri, predno solnce zatone, moj brat maščevan v krvi tega hudodelca, lopova Martineca. (Zakliče za kulise:) Jakomo! Tovariši! Vsi semkaj k meni! (Vsi pridejo.)

Deveti prizor.

Fernando, roparji.

Fernando. Tovariši! Spomnite se dneva, v katerem me je usoda pripeljala sredi med vas. Premagali ste me, ujeli; pričakoval sem od vas smrt, ker sem se hrabro branil. Toda vi me niste umorili, izbrali ste me za poveljnika ter ste mi obljubili pokorščino. Združili smo se v tesni zvezi ter sklenili, da hočemo s smrtjo kaznovati vse, ki zatirajo uboge podložne ter pijo njihovo kri, a s svojim premoženjem kljubujejo celo svetni pravici, — če tudi imajo roke omadeževane s krivicami in zločini. Tovariši! Zatiranim pomagati, slabotne podpirati, zatiravce in samosilnike kaznovati, to je bilo naše geslo, to naša prisega. Sedaj se hočem maščevati nad Martinecem, ki je kriv vse moje nesreče in nesreče naše družine. In vi mi morate pomagati pri tem. (Slovesno.) Torrej! Odkrijte svoje glave, poklekните v prah. (Roparji pokleknejo.) Obljubo in prisego zvestobe mi boste ponovili! Prisegajte!!

Roparji (dvignejo desne roke). Mi prisegamo!

Fernando. Dobro! Vstanite! Nebo je čulo vašo prisego. (Vstanejo.) Sedaj za menoj, tovariši! Ura maščevanja je napočila! Smrt in pogin izdajalcu Martinecu! (Hite z odra.)

Roparji (odhajajoč). Smrt in pogin izdajalcu Martinecu!

(Zastor pade.)

Drugo dejanje.

Mala dolina; naokrog hribovi. Na desno koča puščavnikova, njej nasproti med grmovjem majhen nagrobni spomenik.

Prvi prizor.

Fernando, Jakomo, Ludoviko.

Ludoviko (prvi vstopi). Tako, moji gospodje, prišli smo v dolino starih hrastov. (Pokaže na puščavnikovo bivališče.) In tam na griču je koča, v kateri prebiva mladi puščavnik, s katerim želita vidva govoriti. — O spoznala bosta prav kmalu, kako dobra duša je to.

Fernando (mu ponudi dar). Hvala ti lepa, prijatelj; vrni se nazaj domu . . . to pa imej za trud.

Ludoviko (umakne roko). Odpustite, gospod; nisem vam kazal pota iz dobičkarije. Moj oče nam večkrat priporočajo, naj radi postrežemo ljudem, kjer le moremo, vendar — tako nam reko — naj ne jemljemo denarja za vsako ljubav.

Fernando (mu potrka na ramo). Ti si vrl dečko. — Vidim, da si k srcu jemlješ lepe nauke svojega očeta. Toda to, kar ti jaz ponudim, moraš na vsak način sprejeti. Sicer bi me užalil.

Ludoviko (vzame dar.) Tisočkrat vam povrni Bog, dragi gospod. (Odide.)

Fernando. Ti, Jakomo, me pusti nekaj časa samega s puščavnikom. Podaj se k tovarišem, ki naj bodo pripravljeni za odhod, ako dam znamenje. (Jakomo odide.)

Drugi prizor.

Fernando (sam). Nek tajni čut me vleče sem k puščavniku . . . Ljudje ga vsi ljubijo in visoko čislajo . . . Menda še ne biva dolgo časa tukaj . . . Zdi se, da ima sočutje z nesrečno Alvarecovo hišo. (Se bliža koči, pa hipoma obstoji.) Toda, odkod pride to, da se tresem? (Se ozira.) Kje, kje sem? Ali niso to le hude sanje? Ne, resnica je, bridka resnica. Tukaj je nesrečni kraj, kjer sem umoril brata . . . Poznam še te stare skale, te hraste, ki so bili priča mojega zločina . . . Kaj vidim tu? Grobni spomenik? O Bog! kako tesno mi je pri srcu! Ni nobenega dvoma več. Ta spomenik stoji nad telesnimi ostanki mojega brata . . . Zdi se mi, da doni iz zemlje votel glas; morilec, ubijalec. — Da, to sem, žal, da sem! Kako, da še živim? O smrt, stori vendar konec moji muki, in ti Ruperto, moj dragi, nepozabljeni brat, odpusti mi, usmili se me, prižanesi bratu, ki mré v obupu. (Se zgrudi na spominek ter ihti.)

Tretji prizor.

Fernando, Ruperto.

(Ko Fernando ondi leži, se čuje iz koč glas mandoline in po kratki predigri ta-le pesem: Na tujih tleh.*)

Oj, le šumi, gozd nad mano,
 šenčni gozd na tujih tleh;
 Zdi se mi, da pesem znano
 Poješ o nekdanjih dneh.
 Daleč plove misel meni
 Čez doline in ravni,
 Da to gozd je moj zeleni,
 Ki nad mano zdaj vrši.
 Šumi, šumi, gozd zeleni,
 Pesem poj o prošlih dneh,
 Kaj ti veš, kako je meni,
 Ko medlim na tujih tleh!

Fernando (vstane sredi pesmi, strmi in zakliče). Kaj čujem? Ni li to glas mojega brata? O Bog! Jeli to resnica ali je samo sladak sèn?

Fernando (ko neha pevec pesem, zakliče globoko presunjen). On je, ne morem se. Njegov glas je to. In ta pesem budi v moji duši najljubkejšo spo-

* Napev te pesmi se nahaja v Novih akordih, letnik I., od Davorina Jenka.

mine . . . Kolikokrat sva jo z Rupertom skupaj prepevala . . . (Ko konča Ruperto medigro, začne Fernando peti isto pesem): Oj, le šumi, gozd nad mano . . . itd.

(Med petjem stopi iz koč Ruperto, odet z romarskim plaščem ter je ves prevzet, ko ugleda Fernanda.)

Ruperto. Kaj čujem? Kaj vidim? Za Boga! Fernando! To je njegov glas, njegova postava, njegov obraz, on je! (Med tem se mu vedno bolj bliža ter presunjen.)

Fernando (ugleda brata, plane proti njemu). Ruperto, moj brat, Ruperto! (Se pristrčno objameta.)

Ruperto. Fernando, dragi brat, zopet sva skupaj, hvala Bogu. (Se držita nekaj časa v objemu, potem si podasta roke ter pojeta skupaj dvoglasno.) Oj, le šumi . . . itd.

(Še enkrat se objameta, potem pa stopita spredaj na oder.)

Fernando. Moj Bog, Ruperto, moj brat, govori, povej mi, kako se je moglo dogoditi to najino čudovito snidenje?

Ruperto. Bom, Fernando! — Ti se spominjaš še nesrečnega dne, ko je hudobni Martinec razdril vez bratovske ljubezni med nama . . .

Fernando. Spominjam se ga še pre-dobro . . . Gorje meni! . . . Od onega dne je zatonilo meni solnce sreče, dušo mojo pa sta prevzela tuga in obup!

Ruperto. Čuj torej! Rana, ki sem jo takrat prejel v dvoboju, ni bila smrtna, kakor si ti mislil. Le nekaj ur sem ležal v nezavesti. — Ko sem se zopet zavedel, sem ležal v grajski sobi; okrog mene so stali Martinecovi prijatelji, ki so mi stregli in me strogo stražili. Kmalu nato je prišel k meni sam Martinec ter mi je s črnimi barvami slikal nevarnost, v kateri sem se nahajal zaradi dvoboja; rekel mi je, da, če me dobi pravica v roke, me bo zaradi tega hudodelstva morda obsodila celo v smrt. Zbal sem se smrtne kazni ter sem sklenil pobegniti iz domovine za toliko časa, dokler bi se nesrečni dogodek ne pozabil. Kmalu nato sem skrivaj zapustil dom.

Fernando. Umem tvoj strah. Toda kako se je mogla po celi okolici raznesti vest o tvoji smrti? Govorili so o tvojem pogrebu, in ta nagrobni kamen, kako je mogel priti ta semkaj? Vsak misli, da pod njim počivajo tvoji telesni ostanki.

Ruperto. Vse te reči so le delo zvitega in hinavskega Martineca, ki je po mojem odhodu raztrosil vest, da sem umrl. S tem je hotel preslepiti mojega ubogega očeta ter se na tak način polastiti naših posestev. — Jaz v začetku nisem nič storil proti tem govoricam, ker sem mislil tudi sam, da sem tako bolj varen pred zasledovanjem pravice.

Fernando. Pa zakaj se pozneje nisi oglasil ter potegnil za svoje pravice?

Ruperto. Namenjen sem bil to storiti. Ko sem se čez pet let po mojem odhodu vrnil iz svete dežele, kamor sem romal, sem zvedel, da je grof Alvarec, moj nesrečni oče, za dalj časa šel na potovanje, ter da je Don Martinec med tem časom bil neomejen gospodar na gradu najinega očeta. Ker sem se bal zopet kake nove zvijače ali novega izdajalstva prekanjenega zlobneža, sem sklenil, počakati toliko časa, da se vrne oče domu; potem bi se šele dal spoznati. Zato sem si izbral v bližini gradu, kot bivališče, to-le malo kočo, ki je bila slučajno prazna. — Sedaj pa govori ti, Fernando, ter mi povej, kateri srečni slučaj mi je tebe pripeljal v moje naročje po šestletni grozni ločitvi?

Fernando (žalosten). Kako naj bi ti odgovoril, dragi brat? Zona in groza bi te obšla, ako bi ti opisal, kaj sem vse ta čas doživel. O kako vesel bi bil, ko bi mogel teh šest let za vedno pokriti s plaščem pozabljivosti!

Ruperto. Kako čudno govoriš! Naj je bolest tvojega srca še tako velika, zaupaj vse skrivnosti ljubečemu bratovskemu srcu! Kaj, ti plakaš? (Ga hoče prijeti za roko.)

Fernando (mu jo iztrga ter reče žalostno). Ne, nikdar ne, moj brat, tebe bi

bilo konec od sramote in preklel bi dan, ko si me prvikrat klical brata. (Hoče oditi.)

Ruperto (ga zadržuje). Za Boga svetega! Fernando, ostani tukaj!

Fernando (se iztrga). Z Bogom! Rupert, z Bogom! Ti nimaš nobenega brata več! (Čujejo se koraki; Fernando obstane.)

Četrty prizor.

Jakomo (hitro nastopi, ko ravno hoče Fernando oditi). Kapitan, izdani smo!

Fernando. Kako to?

Jakomo. Cel gozd mrgoli ljudi; zdi se, da nas hočejo obkoliti. Na nasprotnem brdu sem pa videl cele gruč kmetov ter mnogo lovcev in vojščakov z znaki Alvarcove hiše.

Ruperto (zase, ko Fernanda opazuje). Bog! Ta obleka, to govorjenje . . . skrivnost mi postaja jasna . . . (Glasno.) Ne bojte se nič! Danes cela okolica praznuje in se raduje, ker se je grof Alvarec vrnil na svoj grad. Zato bodo danes uprizorili vesel lov in tam-le pri gozdu bodo grajski kmetje slovesno sprejeli in pozdravili svojega blagega gospoda.

Fernando (mirnejše). Dobro! Jakomo! Pojdi ter naroči najinim tovarišem, da naj ostanejo mirno na svojih krajih, ter ostanejo skriti, da jih ljudstvo ne bo opazilo.

Jakomo (odhajajoč). Tvoje povelje bom izvršil. (V daljavi se čuje veselo petje.)

Ruperto (gledajoč za kulise). Dobri ljudje že prihajajo od vseh strani semkaj. Pridi, Fernando, stopi malo časa z menoj v kočo.

Peti prizor.

Zbor kmetov; Miheli, Pietro, Alberto, Ludoviko. Pozneje Fernando in Ruperto. (Kmetje praznično napravljeni, nastopijo pojoč! Pietro nosi smrekovo vejo, ozaljšano s trakovi, drugi imajo šopke in vence. Na odru se takole razpostavijo: Miheli, stoji v sredi, na desni strani Pietro in Ludoviko s tovariši; na levi Alberto s tovariši, za njimi stojе drugi pastirji, razpostavijo se pojoč pesem... Po dokončani pesmi stopita Fernando in Ruperto iz kočice na prizorišče; Rupert je oblečen kot puščavnik, ter ima v roki mandolino; Fernando je ogrnjen s pastirskim plaščem.)

Ruperto: Le pogum! Bog naju ne bo zapustil. Ganil bo srce kralja, tako upam trdno.

Miheli (ugledavši Ruperta s svojim tovarišem). Prostor, prostor! (Rupertu.) Dober dan, fra Raimondo!

Vsi (veselo). Dober dan, fra Raimondo!

Ruperto (jih pozdravi). Bog vas blagoslovi, prijatelji moji. Že dolgo časa nisem imel sreče, videti vas v tolikem številu skupaj.

Miheli (vesel). Kdo bi se ne veselil? Saj se je vrnil naš ljubljeni, milostljivi gospod grof k nam. Mi upamo, da boste tudi vi delili naše veselje, fra Rajmondo. To je

zares dan, ki ga je naredil Gospod sam vsem v radost!

Ruperto. Nič ne dvomim, da bo ta dan eden najveselejših za vas. Tudi jaz se veselim z vami prav iz srca. Jaz moram sedajle iti po nekem važnem opraviilu. Med tem časom pa se pogovorite s tem gospodom. (Pokaže Fernanda.) To je moj dragi prijatelj; veselilo ga bode, če se bo smel vašega praznovanja udeležiti.

Miheli (pozdravi Fernanda). Dobro došel !

Fernando. Hvala vam, moji prijatelji!

Pietro (Miheliju). Oče, jaz pa poznam tega moža! To je tisti, katerega sem zjutraj srečal v gozdu in mi je dal toliko denarja.

Ludoviko. In jaz sem mu pokazal pot do koče fra Raimonda!

Ruperto (pozdravi pastirje). Z Bogom, moji prijatelji! (Fernandu.) Le za malo časa grem ter se bom prav kmalu vrnil. (Odide.)

Miheli. Da se zopet kmalu vidimo, fra Raimondo!

Vsi (mahajo s klobuki). Na svidenje, fra Raimondo!

Šesti prizor.

Prejšnji, Martinec, Lupo. (Poslednja nastopita z desne, Ruperto gre na levo.)

Martinec (navidezno prijazno). Dober dan, moji prijatelji! Veliko vas je, veliko, da se poklonite svojemu grofu.

Miheli. In veselimo se, gospod, saj imamo vsi tako radi dobrega grofa.

Martinec. Vaš pozdrav ga bo gotovo veselil. Sicer bo pa kmalu sam sem prišel. (Ugleda Fernanda.) Vendar, kdo je pa ta novi gost?

Fernando (zase). Komaj se zadržujem. Toda ni še prišel čas, da bi se dal spoznati.

Miheli. Dober prijatelj fra Raimonda, ki, ki . . .

Martinec. Ah, razumem, ki je došel, da se z nami raduje.

Miheli. Tako je, gospod, tako.

Martinec. Dobro! Vendar, ali bi ne bilo pripravnejše, da bi se veselili na velikem travniku tam-le, dokler ne pride grof?

Miheli. Saj res! To bo ondi skakala naša mladina. (Mladim tovarišem.) Ali je tudi vam ta predlog všeč?

Pietro, Ludovico in drugi. Kajpada! Hajd na zeleni travnik, na zeleni travnik!

Miheli. Torej naprej! (Vsi hité pojoč in vriskajoč za kočo. Fernando gre zadnji. Martinec in Lupo gledata za njimi.)

Sedmi prizor.

Martinec, Lupo.

Martinec. No, ti Lupo, ali si kaj opazoval tega tujca? Kakor gotovo sem jaz Don Martinec, tako gotovo je ta tujec kak pristaš Don Fernanda, če znabiti to... ni... on sam...

Lupo. Opazil sem zares, da je bil v nemali zadregi, ko si ga ti nagovoril.

Martinec. In jaz, jaz sem bral v njegovih očeh neki srd... ta ostri pogled!... Toda bodi, kakor hoče. Ostro ga morava opazovati. Toda jaz čujem korake. (Gleda proti strani, kamor so odšli kmetje.) On je! Poslovil se je od kmetov in se vrača... Lepa priložnost... Zgrabimo ga, s poti mora... (Odideta.)

Osmi prizor.

Fernando (pride od desne, se oprezno ozira). Tukaj sta bila izdajalca, lopova... Šla sta, toda izpred oči ju ne bom izpustil. Danes na tem kraju nameravata umoriti grofa. Zločinec, misliš, da bo tvoje izdajalstvo skrito ostalo? Upaš-li, da boš sadove svojih zvijač mirno užival? Jaz ti

bom prekrižal račun in v tvoji krvi bom maščeval vse nesreče in bridkosti, ki si jih provzročil hiši Alvarecovi. Toda kaj čujem? Vojaki prihajajo sem! Grem proti tej strani. (Vidi tudi tam vojake.) Kaj je to? Povsodi sami izdajalci?

Deveti prizor.

Fernando, Martinec, vojaki.

Martinec (vojakom). Tukaj je, vojaki, zgrabite ga!

Fernando (v vsaki roki držeč samokres). Nazaj, malovredneži, če ne, zapadete smrti! (Vojaki obstojé.)

Martinec. Zvežite ga, vojaki, ukazujem vam!

Fernando (žugajoče). Izdajalci, kaj iščete tukaj. Še enkrat; nazaj, če ne, ste zapadli smrti! (Vojaki se obotavljajo.)

Martinec. Kako? Vi se obotavljate. — Enega samega se bojite, bojazljivci? — (Fernandu.) Udaj se; ako se ne udaš, gorjé ti, hudodelec! Tresi se!

Fernando. Ti imaš vzrok se tresti, izdajica! (Zabrlizga, roparji prihite na oder.)

Deseti prizor.

Prejšnji, Jakomo, Fiesko, roparji (vsi oboroženi).

Jakomo (od desne). Grom in smrt! Rešimo kapitana! Po njih, tovariši!

Fiesko (od leve strani z drugimi roparji). Kje je kapitan? Hura!

Roparji (od vseh strani prihite na oder). Kje je naš kapitan? Rešimo ga! (Med ropotom pade zastor.)

(Zastor pade.)

Tretje dejanje.

Gozd, v ozadju gore. Večer.

Prvi prizor.

Don Martinec, Lupo.

Martinec. Hudo se nam je godilo. Ne, Lupo, sedaj ne dvomim nič več; ničvrednež, katerega so nam roparji iztrgali iz rok, ni nihče drugi, kot Fernando, načelnik roparske trume v Asturiji.

Lupo. Pri Bogu! Strašen se mi je zdel! Kako srdito je pogledoval. Zares, tega človeka se je treba bati!

Martinec. Ohrani mirno kri! Ravno to nama bo koristilo. Jaz prav nič ne dvomim, da je tudi on umoril grofa Mureto v njegovem gradu pred očmi njegovih služabnikov. Ti veš, da dobi celo veliko nagrado tisti, ki prime morilca, ter da bo v kratkem sam kralj prišel semkaj z močnim vojaškim oddelkom, da oprosti deželo roparske drhali.

Lupo. Kakor sem čul, je kralj včeraj že odšel v Oviedo.

Martinec. Izvrstno! To je voda na naš mlin! Še to noč mora umreti Alvarec, in ali veš, na koga bo padel sum umora? Ugani!

Lupo. Ne uganem!

Martinec. Na tega ljubeznjivega roparskega poveljnika, na Fernanda samega.

Lupo. Izvrstna misel! Tako nama ne more spodleteti.

Martinec. Toda hiteti je treba. Kajti kmalu bo lov končan in vsak trenotek lahko dá grof znamenje, da naj se gostje vrnejo v grad. Torej urno na delo. Toda previdno, da ne pademo roparski drhali v pest! S temi ljudmi se ni šaliti, kakor smo ravnokar skusili . . . Tu imaš pismo. Ponesi ga še ta večer mojemu prijatelju grofu Spinola. V pismu mu sporočam, naj mi nemudoma prihiti s svojimi hlapci na pomoč. (Mu izroči pismo.) Sporočilo je važno. Poišči zanesljivega moža, ki bo pismo gotovo takoj ponesel grofu Spinolu.

Lupo. Kar mirni bodite, ter se zanesite name in na moža, kateremu bom izročil pismo.

Martinec. Ti pa se takoj sedaj podaj k našim; na določenem kraju čakajte pripravljeni; ko bom dal dogovorjeno znamenje, prihitite k meni.

Lupo. Vse bom oskrbel, kakor želite.

Drugi prizor.

Martinec (sam). Vse gre po naši volji. — Le še nekaj trenotkov, in grofa Alvarca ne bo več med živimi. Sum bo pa

padel in mora pasti na Fernanda. Fernando, sedaj pa le glej, kako se rešiš iz pasti! In jaz, jaz bom grof, ter bom gospodoval. (Hodi gori in doli ter čez nekaj časa obstane.) Sam ne umem, da mi neka bojazen stiska srce. Tresem se? Zakaj? Kako, Martinec? Šest let že koplješ grob družini Alvarecovi, prekanil si očeta, da je proklel lastna sinova . . . oba dediča si spravil iz pota, in sedaj, ko si skoraj na cilju . . ., ko je treba še enega umora, da se ti izpolnijo vsi sladki upi, sedaj bi omahoval? — Ne, ne! Ti vest, me pa nikar ne pikaj in ne grizi več nepotrebno! Sem šel že predaleč in ne morem nič več nazaj! (Razburjen hodi semtertje; ura bije v daljavi.) Ura že sedem bije v bližaji cerkvi; lov bo kmalu končan. Od onele strani (kaže na levo) morajo priti. (Čuje se lovski rog.) Aha, že se bližajo. (Gleda za kulise v ozadje.) Je, stari grof gre ž njimi. Pogum! Martinec. Čas je, da se skrijem. (Lovski rog se čuje prav blizo. Martinec nabije samokres.) — Sedaj naj pride; pripravljen sem, da ga sprejem! (Se ozira.) Sam sem; živa duša me ne vidi. (Se umakne v ozadje.) Tresi se, Alvarec! Tvoja ura je odbila. (Se skrije na desno za grm, vendar tako, da ga gledalci še vidijo. Orožje ima za strel pripravljeno. Lovci prihajajo od leve.)

Tretji prizor.

Don Alvarec, gonjači, potem Fernando in roparji. (Ko se prikaže Don Alvarec z gonjači, pomeri Martinec nanj in ustreli.)

Don Alvarec. Moj Bog, izdan sem! (Pade v naročje svojih ljudi, ki ga posade na skalo in mu strežejo. Koj po strelu se čuje drug strel; takoj nato prihiti Fernando s samokresom v roki s svojimi tovariši.)

Fernando. Smrt izdajalcu! Smrt morilcu grofa Alvareca. (Pokaže v grmovje na desno.) Od tamle je padel strel. Tovariši, za menoj! (Zginejo na desno v ozadju. Čuje se za kulisami rožljanje orožja ter klici roparjev.)

Četrti prizor.

Don Alvarec (nezavesten), nekaj lovcev, potem Fernando.

Lovec. Moj Bog! dobri grof umira.

Drugi lovec. Pomagajte! Pomagajte. (Gredo na levo.)

Don Alvarec (nezavesten sedi na skali ter obraz zakriva z dlanmi). Fernando! (Hrup za kulisami. **Fernando** prihiti s krvavim mečem v roki na pozorišče.) Boga bodi hvala! Izdajalec je prejel zaslužen plačilo! (Dvigne meč.) Meč se še kači od njegove proklete krvi. (Ugleda očeta.) Kaj vidim? Pravični Bog? Ga je li izdajalčeva krogla res zadela? (Se mu približa, da bi se prepričal.) Toda ne — no-

benega krvavega sledu ne najdem. Hvala ti, o Bog! — To je le omotica, — mislim; prevelik strah mu je vzel zavest. (Ga pogleda sočutno.) Hudodelec, zver! Divjak bi prizanesel sivim lasem! In morilec je njegov sorodnik, je človek, katerega je blagi mož obsipal z dobrotami. Kako nilo je to obličje; kaka 'dobrota odseva iz njega . . . Ah, zakaj ga ne smem več imenovati očeta? Njegova kolena hočem objeti! (Mu poklekne pred noge.) Vsaj en trenotek naj vživam še srečo, da sem njegov otrok. — O, ko bi mi mogel dati še svoj očetovski blagoslov! (Ginjen.) Očetovski blagoslov, tako pravijo, ima veliko moč! (Objame kolena.)

Alvarec (se zbudi prestrašen). Kje sem? — Kaj vidim? — (Ugleda Fernanda.) Tujec? Kaj delaš tukaj? Kaj bi rad?

Fernando (pri nogah klečé). Bodi brez strahu, blagi starček! Jaz sem ti rešil življenje. — Ne odreci mi ene milosti, le eno prošnjo mi usliši!

Alvarec. Govori!

Fernando. Tvojega blagoslova prosim, moj oče! — Ah, ne odreci mi svojega blagoslova!

Alvarec. Kako bi ti ga mogel odreči, ako je resnica, da si mi rešil življenje? (Položi obe roki na Fernandovo glavo.) Prijatelj moj, bodi vedno pravičen in do-

brotljiv, pa boš vedno užival srečo. O zakaj mi ni dano, da bi mogel tako blagosloviti svoja sinova. O Fernando, Fernando!

Fernando (vstane). Kako, ti jokaš, ti objokuješ . . . morilca svojega sina?

Alvarec. Ah, srce njegovo ni bilo nikdar zlobno. Nepremišljen trenotek ga je pripeljal do nesrečnega dejanja.

Fernando. On je napolnil tvoje dneve z bridkostjo in ti se ga še spominjaš?

Alvarec (ganjen). Da bi se ne spominjal svojega sina? Kolikokrat je tale kraj videl teči moje solze in čul moje tožbe, odkar sem ga izgubil. Martinec, Martinec, ti si nas vse pahnil v nesrečo! Nehvaležnež! Kaj sem ti storil, da si mi uropal palico moje starosti.

Fernando (zase). O Bog! Tako dobrega očeta sem mogel žaliti! (Glasno.) Ako bi pa ta tvoj sin, katerega objokuješ, postal sramota tvoji družini in bi bil izvržek človeštva; ali bi mu mogel še potem odpustiti?

Alvarec. Ah! On je še vendar vedno moj sin. Kako bi mogel oče zatajiti otroka? Ah, Fernando, Fernando!

Fernando (zase). Pomagaj mi, o Bog; ne morem se več zadrževati. (Joka.)

Alvarec. Ti jokaš, blagi mladenič? O, ko bi ga ti poznal! Kako dober in priden je bil. Toda — jaz ne morem več

tega misliti, da bi ga kedaj še videl. O, mene nesrečneža! Jaz živim, toda Fernanda ni več!

Fernando (zase). O, to je preveč! (Glasno.) Utolaži se, dobri, blagi starček. Fernando živi!

Alvarec (vstane). Kaj govoriš? Da on še živi?

Fernando (živahno). On živi — toda nesrečen je, silno nesrečen!

Alvarec. On živi? Je nesrečen? Govori vendar! Kje ga morem najti? V kateri deželi?

Fernando. On ni daleč. (Z ihtečim glasom.) On kleči pred Vašimi nogami! (Poklekne pred njegove noge.)

Alvarec (se strmé odmakne). Bog, moj Bog!

Peti prizor.

Prejšnja, Lupo z nekaterimi vojaki.

Lupo (nastopi, kažoč na Fernanda). Tukaj je — vojaki zgrabite ga, hudodelca, ki je ravnokar hotel umoriti našega dobrega grofa. Uklenite ga ter ga vrzite v najglobokejšo ječo!

Fernando (vstane, srdito). Malopridneži! Prvi, ki se mi drzne približati, bo ležal v svoji krvi!

Alvarec (vojakom). Nazaj! Niti lasu mu ne smete skriviti! Prepovem vam! — On mi je rešil življenje!

Lupo. Milostljivi gospod! Ne verujte mu! On je poveljnik tolovajske čete, ki ropa po okolici. On je umoril tudi Don Martineca vašega najzvestejšega in najudanejšega prijatelja!

Fernando. Prodane duše! Čas je, da vas razkrinkam. Berite mil. gospod, to-le pismo. (Poda Alvarecu pismo.) Našel sem ga pri Martinecu. Vi pa, bojazljivi sužnji zaničljivega izdajalca, tresite se!

Alvarec (odpre pismo). Zares, to je njegova pisava in njegov pečat. (Glasno.) »Don Martinec grofu Spinola pozdrav! — Hitite, moj ljubi grof, ter mi pridite na pomoč s svojimi hlapci. Še danes bom končal življenje grofu Alvarecu, sum tega umora pa bo padel na njegovega sina Fernanda, ki se k sreči ravnokar s svojo roparsko tolpo potika po bližnjih gozdih. Tako se upam odkrižati tega človeka, ki mi je tako na poti; že jutri se potem lahko proglasim kot gospodarja krasnega posestva. Pozdravim Vas. Martinec.«

Fernando (prestrašenemu grofu). To pismo spričuje dovolj jasno, da Vam je stregel po življenju.

Alvarec. O strašni zločin! Črno izdajalstvo! Toda za božjo voljo! Kje je Fernando? Kje je moj sin?

Fernando (mu poklekne pred noge). Oče, moj predragi oče! Ali nečete nič več poznati svojega sina?

Alvarec (presenečen). Ti moj sin? O Bog! In jaz te nisem spoznal! Pridi, ah, pridi v moje naročje! (Ga srčno objame.)

Fernando. Kako srečen sem, oče, ljubljeni oče!

Alvarec. O moj sin, ljubi moj sin! Srce moje!

Šesti prizor.

Prejšnji, Fiesko.

Fiesko. Kapitan, izdajalec, katerega si predrl z mečem, umira. Vendar želi s teboj še nekaj besedi spregovoriti.

Fernando. Kaj hoče od mene?

Fiesko. Hoče ti razodeti neko skrivnost, od katere je odvisna sreča cele tvoje prihodnosti, kakor je rekel.

Fernando. Umrje naj! Jaz poznam skrivnost, ki tlači njegovo vest. Brez dvoma mi hoče razodeti, da živi tudi še Ruperto, druga žrtev njegovega izdajalstva!

Alvarec (silno vesel). Moj Bog, kaj čujem?

Fernando (Fiesku). Naj pride, ako želi na vsak način. Naj vidi še enkrat na lastne oči gorje, ki ga je povzročil, predno izdihne svojo črno dušo! (Fiesko odide.)

Sedmi prizor.

Alvarec. Moj sin, govori! Rotim te! Kako si rekel? Da moj Ruperto še živi?

Fernando. Da, moj oče. Ruperto živi, dobri Bog je čuval njegovo življenje. Kmalu bo tu in objeli ga boste v očetovski ljubezni. Toda glej, tu že prihajajo z zverjo v človeški podobi!

Alvarec. Kako me je groza pred tem človekom!

Osmi prizor.

Prejšnja, Martinec, Fiesko, Jakomo in drugi roparji podpirajo izdajalca, ki je okrvavljen in se komaj drži pokoncu.

Za njim pridejo Miheli in nekateri pastirji.

Fernando (Martinecu). Le približaj se še enkrat semkaj, hudodelec. Predno stopiš pred ostrega sodnika, si napasi še enkrat svoje oči na žrtvah svojega izdajalstva!

Martinec (slabotno). Trepetam, gorje meni!

Alvarec. Martinec! Kaj sta ti storila moja dva sinova? Kaj sem ti hudega naredil jaz, da si mi hotel zavratno vzeti življenje?

Fernando. Svojo skrivnost lahko vzameš seboj v grob! Bolje kot ti vemo, kako je z Rupertom.

Martinec (roparjem). Potemtakem pa nimam jaz tukaj nič več opraviti. Odpeljte me proč. Imejte usmiljenje z nesrečnežem, katerega stiska obup . . . pekel nosim

tukaj notri. Kako to peče . . . Oh . . .
Usmiljenje! . . .

Fernando (s povzdignjenim glasom). Kako? Ti prosiš od drugih usmiljenja? Ali je kdaj tvoje srce poznalo usmiljenje? Milosti prosiš ti, ki si zastrupil moja in bratova mlada leta, ki si vrgel seme razdora v najina srca! Sočutje zahtevaš, ti trdosrčnež, ki si zatiral slabotne, ki si bil trd in brezsrčen do podložnih? In naposled si obrnil morilno orodje proti srcu mojega očeta, proti srcu svojega sorodnika in dobrotnika. (Glasneje.) Zločinec, katerega življenje ni bilo družega kot veriga hudobij! Preštej, če moreš, svoje zločine, svoja grozodejstva, in potem sodi, če zaslužiš usmiljenje!

Martinec. Gorje meni, gorje meni! Hujše me skele ta očitanja, kot grizenje peklenškega črva! Vem, da nisem vreden usmiljenja! Toda ali naj postane moja duša plen večnih peklenških muk? Kristus je tudi odpustil umirajočemu razbojniku! Prosim vas vse, rotim vas, odpustite mi, predno stopi moja duša pred sodnji stol, pri peterih ranah Kristusovih, pri bolečinah žalostne Matere božje pod križem! . . .

Alvarec. Neznansko gorja si nakopal na našo družino. Toda ker prosiš pri ranah Kristusovih in pri bolečinah Matere sedem žalosti, naj ti bo odpuščeno. Fernando, odpusti tudi ti! Pokliči takoj graj-

skega duhovnika, da spravi njegovo dušo z Bogom, predno umrje. Odpuščajte in odpuščeno vam bo, je rekel naš Izveličar.

Fernando. Težko pride iz mojih ust ta beseda, a naj pride, ker tako Kristus zahteva in prosite Vi zanj, dragi oče: Odpuščam! Sedaj ga nesite v grad, da se spravi z Bogom! S smrtjo bo plačal dolg za svoje pregrehe! Naj bo drugim v svarilen zgled! (Martineca odpeljejo.)

Deveti prizor.

Prejšnji brez Martineca.

Fernando. Vi pa, moji tovariši in prijatelji, ki ste bili priča mojih zmot, v katere me je pahnil ta nesrečnej, bodite tudi priča mojih solz in mojega bridkega kesanja. Naj je moja nesrečna mladost svarilen zgled vsem mladeničem, da ne krenejo na trnjevo pot hudobij . . . O, ko bi mogel z zadnjo kapljo srčne krvi izbrisati dolg, ki kot mora tlači mojo dušo . . . Naj mi odpusti usmiljeni Bog! In Vi, oče, odpustite izgubljenemu sinu! (Ihte poklekne pred očeta.)

Jakomo (stopi iz vrste naprej ter drži meč med očetom in sinom). Stoj, kapitan! Ti misliš, kakor slutim, pri očetu ostati in nas zapustiti. Toda pokličem ti v spomin prisege, ki te priklepajo na našo usodo. Spomni se nevarnosti, katerim smo kļu-

bovali zate, pokliči si v spomin muke, ki smo jih pretrpeli zate. Torej nas hočeš res zapustiti ter tako plačati našo naklonjenost in ljubezen do tebe?

Fernando (vstane silno razburjen). Bog, moj Bog!

Jakomo. Govori! Kje so sedaj tvoji veliki načrti, o katerih si nam pravil? Ali moreš pozabiti naših žrtev za-te? Ali niso nekateri naših dali celo življenje za-te? Pri spominu mrtvih tovarišev te rotim! Lahko bi te izročili pravici in se okoristili z veliko nagrado, ki je postavljena na tvojo glavo. Toda tega nismo storili, temveč rajši šli za-te v smrt! In sedaj nas hočeš zapustiti in v solzah preživeti pri nogah starčka?

Fernando (s tresočim glasom). Oh, oče, te strašne muke!

Fiesko (nadaljuje). Vedi, da je odslej tvoje življenje, tvoja oseba naša last. Z našo krvjo smo te dobili v last in tvoja kri je naše poroštvo.

Vsi roparji (mrmrajo ter kažejo svoje rane). Glej, te rane, te brazgotine!

Fernando (obrne glavo proč, žalostno.) O Bog v nebesih, tega ne prenesem!

Jakomo. Nespametnež! Ti misliš, da se moraš vrniti v človeško družbo! Si-li mar pozabil, da si zavržen od človeške družbe, ter da za-te ni nobenega miru več, nobene rešitve? Ali ne veš, da je ravno-

kar obkolila vojaška četa gozd in te hoče vjeti ter izročiti pravici, da na morilnem odru plačaš svoj prazen up, da se hočeš vrniti k čednostnemu življenju?

Fernando (obupan). Žalibog, žalibog! Spoznam! Ne, ne smem na to misliti. Hotel sem se vrniti k čednosti, k miru, sreči; toda kruta usoda me preganja! (Z obupnim glasom.) Proč, proč iz tega kraja, ki je priča moje nove, strašne nesreče. Nazaj v naše gore, v naše divje gozde in šume, ter čakajmo tam, kedaj v nas trešči maščevanje iz nebes! (Hoče iti.)

Alvarec. O Bog, kaj govoriš, moj sin?

Fernando (Alvarecu). Moja nesreča je zapečatená. Z Bogom, oče moj, z Bogom! Vi nimate Fernanda več! Naj Vas namesto mene tolaži Ruperto, ki bo kmalu tukaj, naj on za Vas skrbi v starih dneh. (Odide v ozadje.)

Alvarec (gre za njim). Fernando, moj sin, za božjo voljo, stoj, vrni se nazaj!

Miheli, Pietro. Vrnite se nazaj!

Fernando (iz sebe). Ne poznam vas več! Tam v tujini, daleč od domovine, bom čakal konec svojih nesrečnih dni! (Ko hoče v obupu raz prizorišča, mu prihiti nasproti Ruperto iz ozadja.)

Deseti prizor.

Prejšnji, Ruperto.

Ruperto (ki je čul zadnje besede). Svoje nesrečne dneve? Ti so minuli. Verjemi svojemu bratu Rupertu.

Fernando (presenečen). Ruperto?

Alvarec (presenečen). Moj sin?

Ruperto (Fernandu). Da, jaz sem! Ravnokar prihajam od kralja ter sem hitel, da ti prinesem veselo novico.

Alvarec. Kako mi je?

Fernando. Kaj? Veselo novico?

Ruperto. Kralj me je sprejel. Sicer ga je razjaril tvoj dolg, toda ganilo ga je, ker je spoznal, da si postal žrtev izdajstva ter da imaš blago srce in se silno kesaš. Naše prošnje so uslišane. Tukaj imam pismo, v katerem ti kralj zagotavlja odpuščanje ter te pomilosti. (Ga mu poda.)

Fernando. Odpuščanje, pomiloščenje? Za-me? (Poklekne pred Alvareca in Ruperta.) O, moj oče, o, moj brat!

Ruperto. Dragi brat, ljubljeni oče!

Alvarec (oba objame). Sinova, ljubljena sinova!

Fernando (se oprusti prvi objemu). Meni je odpuščeno? (Žalosten reče Rupertu.) Ali za moje tovariše nimaš odpuščanja?

Ruperto. Tudi tvojim tovarišem odpušča kralj, ako prisežejo, da se bodo v

bodoči vojski kot prostovoljci hrabro borili za domovino.

Fernand (se ozre nanje). Da, to bodo gotovo storili. Kaj ne, vi radi in z veseljem prisežete?

Vsi roparji (roko dvignejo). Da, da, mi prisežemo! Živel naš mili kralj!

Alvarec (za-se). O Bog! To je preveč sreče v tem kratkem času!

Fernando. Konec dober, vse dobro! Tovariši! Vi ste za menoj hodili po krivih potih; hodite tudi za menoj po poti poštenja in časti! Od danes zanaprej položimo življenje in kri na žrtvenik domovine; zanj in za kralja se bomo borili do zadnje kaplje krvi! Vi vsi dragi prijatelji! Bili ste priča, kako čudovito je mili Bog rešil mojega očeta in pripeljal na pravo pot mene in moje drage tovariše; zato mu dajmo čast in hvalo za njegove velike milosti ter mu zapojmo hvalno pesem! (Vsi pojo skupaj.)

Hvala Ti, o večni Bog!

Vsi Te iz srca počastimo!

Rešil si nas vseh nadlog,

Na veke Te zato slavimo!

Rdeči nosovi.

Burka v enem dejanju.

Osebe:

Kovtrc, krojač.

Jurček, njegov učenec.

Zaletel, kočijaž.

Hren, mesarski mojster.

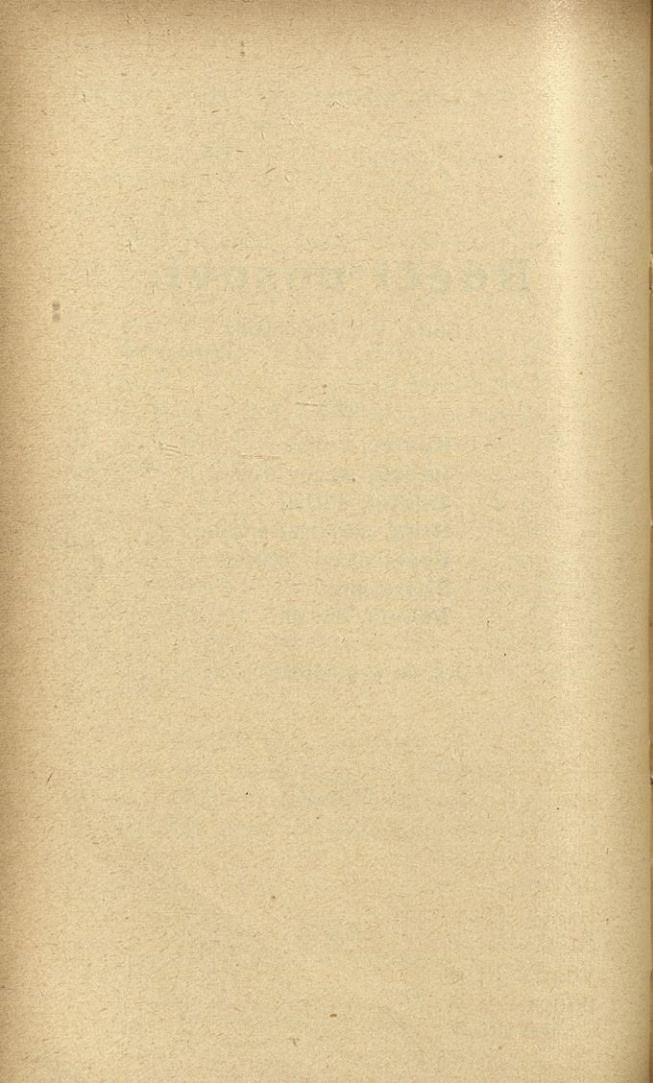
Pepe, njegov učenec.

Škorc, pisar.

Rebula, davkar.

Vrši se v preprosti sobi.

Prvi prizor.

Kovtrc (sam).

Kovtrc (hodi po sobi gori in doli, držeč staro knjigo v roki). Prmojdun, kako vesel sem, da bo enkrat konec mojega sramotnega krojaštva. Kar ne gre mi v glavo, pa mi ne gre, kako so me moj oče — Bog jim daj dobro — mogli dati učiti krojaštva. Saj bi mi lahko na nosu jasno brali, da sem za kaj višega prišel na svet. Ko bi bil vedel, da bom moral celo življenje stare kamižole in hlače »flikat« in šivat, se bi gotovo toliko ne trudil in potil . . . Dandanes gre tako vsak malo bolj »nobel« človek v prodajalno in tam kupi narejeno obleko. Nekateri gredo k bolj imenitnim krojačem, mi pa ostanemo pri »flikariji«. Pa kaj bom tarnal nad revnim krojaškim stanom, jaz, ki nisem noben krojač več. — Kako dobroto so mi vendar naklonili moja ranjka mati, — Bog jih plačaj zato gori v nebesih, — ker so mi zapustili to-le staro knjigo, ki me bo kar čez noč spremenila v slavnega moža. Pa sem jo le dobro pogodil, ko sem sicer slabotno materino dedščino znal tako koristno uporabiti. (Bere težko): »Zdravniške bukvice vse časti vredne konjederke Tutke iz Brezovega dola, za vse bolezni: za putiko, podgrom, trganje v ušesih, nahod, glavo-

bol, zobobol, kurja očesa, rdeče nosove itd.; v njih se nahaja 1167 zdravil in mazil iz poljskih in gozdnih rož po nasvetu starih mož in ženic.« — Hahaha! V tem tiči sedaj vsa moja skrivnost. Zdravil bom trpeče človeštvo v 1167 boleznih, predvsem bom pa »cajtal« rdeče nosove, katera bolezen je dandanes kar kužna postala. Tega so pa vzrok samo viničarji, in pivovarji in oštirji, ker pripravljajo svojim pivcem predobro pijačico, zato pa dandanes tako pijó ljudje. — Radoveden sem, če že danes pride kak pacient (bolnik). V našem tedniku sem že objavil, da znam zdraviti vse akutne bolezni, pa tudi »komične (kronične)« katarje, posebno pa, da znam čudovito lepo ozdraviti rdeče nosove, katerih je v našem mestecu zares kar preveč. Oče župan, lekarnar, davkar, pismonoša, žandarm — vsi so rdeči —. Kje neki ta Jurček tiči? Poslal sem ga k tiskarju, da naj dá natisniti plakate z velikim napisom: »Rdeči nosovi, rdeči nosovi se prav hitro in temeljito ozdravijo.« (Ropot.) No, kaj pa je zopet? (zavpije skozi vrata). Kdo pa tako ropoče, kaj?

Drugi prizor.

Jurček (od zadaj pride tuleč). No, mi pa pač ne boste branili, če se malo zaletim po stopnicah . . . !

Kovtrc. Ti nerodna klada ti! Kje imaš pa plakat?

Jurček. Sem ga še spodaj pustil!

Kovtrc. Ti čuk, zakaj ga pa ne prineseš koj gori? (Zase.) To budalo! Bi kmalu mislil, da vidi luno, če pred njim gori sveča.

Jurček. Ker sem mislil že prej vprašati, ali naj plakat zunaj nabijem na vrata, ali naj ga v sobo prinesem.

Kovtrc. Gori ž njim! Tukaj ga moram imeti, prav tukaj! Ti kajon, kje je moj vatel? (Išče.) Koj ti jih nekaj namerim . . .

Jurček. Vatel? Tega sem pa včeraj sežgal . . . ker zdaj dohtoria »špilamo«, ne gre več, da bi me kdo mikastil. (Gre.)

Tretji prizor.

Kovtrc (sam). Plakat bom kar tamle pri oknu vun obesil, pa bodo ljudje kar v trumah k meni drli.

Četrty prizor.

Jurček (vstopi). Tako, tu je plakat! Kaj hočemo sedaj ž njim narediti?

Kovtrc. Prismoda, pri oknu ga bomo vun obesili! (Stori to.) No tako, sedaj se pa lahko »kšeft« začne.

Jurček. To pa pač ne bo dosti pomagalo; saj tu mimo ne pride nobena

živa duša; le potovka iz Petelinca včasih prišepa tu mimo ali pa berač Cicelj s svojimi polomljenimi orgliami.

Kovtrc. To je postranska reč! Glavna reč je, da me ljudje najdejo, če me iščejo. Razumeš? Slava mojih čudovitih ozdravljenj se bo kmalu po celem mestu . . .

Jurček. Saj je samo mal trg!

Kovtrc. Osel — raznesla. Potem se bom pa preselil na glavni trg, kupil bom županovo hišo, kupil kočijo s par konji; res vse to bom storil, in nazadnje se bom še poročil s hčerjo novega mesarja. Prav gotovo! Navadnemu krojaču seveda neče ta volovski mesar svoje hčere dati; pisal mi je, da mora biti njegov zet velik mož. Toraj mi ne ostane nič drugega, kakor da postanem velik in slaven, potem bomo pa srečni, juhe!

Jurček. Kakšen posel bom pa imel jaz pri celem doktorstvu, mojster?

Kovtrc (mu dá klofuto). Prvič sem jaz sedaj gospod doktor in ne več mojster; in drugič si ti moj služabnik in čakaš v predsobi cel dan ter sprejemaš bolnike.

Jurček (tuli). Saj nimamo nobene predsobe, mojster!

Kovtrc. Gospod doktor! tako se reče.

Jurček (jokajoč). No, pa če že hočete to ime, vendar le niste pravi doktor!

Kovtrc. Seveda ne! Sem pa izvanredni profesor medicine, ali čuješ?

Jurček. Da, da, prav izvanredni ste!

Kovtrc (pomirjujoče). No vidiš, prav raztogatiti se moram vselej, preden prideš do pameti.

Jurček (zase). Le čakaj, doktor skaza! Jaz te bom že namazal in »na-farbal«, da se boš svetil kakor mavrica. (Glasno.) Čujte! Če že hočete biti doktor, se morate pač tako napraviti, kakor kak gospod. Pa še očal nimate, mojster!

Kovtrc (prestrašen). No, pa res! Mi ni prišlo na misel. Kaj naj storim?

Jurček. Jaz vam prav rad posodim svoj ščipalnik (cvikar), ki sem ga kupil na zadnjem semnju za 10 vin. Tukaj je (ga natika mojstru na nos).

Kovtrc. Uh! av, nesnaga, ti mi boš še nos zmečkal!

Jurček. No, to ne more biti drugače. Kdor hoče biti lep, mora tudi znati kaj potrpeti. Pa kaj sem hotel že reči? Ali prodajamo sami »medicine«, ali pišemo samo »recepte«, mojster?

Kovtrc. Gospod doktor! Mi, to se pravi, jaz gospod doktor, delam obojno. Nekaj zdravil sem že kupil pri lekarnarju, posebno še pripomoček za rdeče nosove; toda to zdravilo pomaga tudi pri drugih boleznih, kakor je rekel lekarnar; 10 ste-

klenic te čudežne tekočine imam tamle pripravljenih.

Jurček. Čujte, že nekdo prihaja!

Kovtrc (ga potisne skozi vrata). Stopi pred vrata zunaj, ker nimamo predsobe in spuščaj bolnike notri. Ti si moj služabnik in zoveš se »Žan«.

Peti prizor.

Rebula. Voščim srečno, dobro jutro, gospod doktor!

Kovtrc (udano). Imam čast, milostljivi gospod! Sedite, prosim, tako!

Rebula (zase). Kako vljuden doktor je to! (Glasno.) Sem tako prost, dovolite.

Kovtrc. S čim naj vam postrežem, moj dragi, dobri gospod?

Rebula. Pogledjte, moj dobri gospod doktor, danes zvečer je meščanski bal.

Kovtrc. Prav res, danes je meščanski bal.

Rebula. Tako je! In tudi jaz moram biti zraven.

Kovtrc. Tudi vi morate biti zraven, se razume.

Rebula. Seveda, pa . . .

Kovtrc. Hm! . . .

Rebula. V tem mrazu mi je malo nos zmrznil.

Kovtrc. Seveda v tem mrazu, kdo bi se temu čudil?

Rebula. Pa bi lahko kdo mislil, da to pride . . .

Kovtrc. Od pijače.

Rebula. Prav res, dobri gospod doktor, dandanes so ljudje hudobni, zelo hudobni.

Kovtrc. Kajne, vi bi radi zdravilo, ki bi vzelo rdečico vašemu nosu in ga zopet naravno pobelilo.

Rebula. Seveda, ravno to je, kar želim.

Kovtrc. No, kar brez skrbi bodite, v tem slučaju vam bomo že pomagali. Tu v tej steklenici vidite čudežno vodo. Ž njo namažite svoj nos vsake pol ure in vzemite vsako uro eno žlico . . .

Rebula. Od nosa? Da se Bog usmili!

Kovtrc. Od te pijače. Vaša bolezen na nosu je zelo zastarana. Zato jo moramo zdraviti od znotraj in zunaj.

Rebula. Zares modro! Koliko pa stane ta stvar?

Kovtrc. Eno krono »medicina« in eno krono moj »recept«.

Rebula. Oh toliko? To je preveč, kar dve kroni!

Kovtrc. Seveda, pa rdeč nos je gotovo še več stal?

Rebula. Hm! Tu je denar! Se priporočam! (Odide.)

Kovtrc. Se klanjam!

Šesti prizor.

Kovtrc (zase). No, temu se je pa moj račun zdel menda previsok. No, pa to nič ne dé! Visoke cene povzdignejo veljavo kake stvari. Mislili bi sicer lahko, da sem kakšen mazač, ko bi malo računal. Ne, zastoni pa ne bom prodajal svoje umetnosti.

Jurček (vstopi, smejoč se). No, mojster, dobro ste jo pogodili. Hahaha! Samo ako hočete biti res pravi doktor, morate biti z ljudmi ostri in osorni in morate nad njimi režati, da se bodo kar pred vami tresli. Potem se jim pa račun ne bo zdel previsok . . .

Kovtrc (srdito). Jezik za zobmi, Žan! Poberi se vun, tu nimaš nič iskati!

Jurček. Tako se govori! Tako se morate obnašati pred ljudmi, pa bodo imeli velik »rešpekt« pred vami.

Sedmi prizor.

Kovtrc (zase). Skoraj se mi zdi, da ima Žan prav. Strog in oster moram biti! No, to se pa lahko naredi — že zopet kdo . . . Aha (trkanje). (Jezno in trdo.) Naprej!

Osmi prizor.

Zaletel (pride z bičem v roki, ostane pri vratih, Kovtrc se ne gane.)

Kovtrc (zase). Zaradi mene stoj tukaj, če hočeš na večne čase.

Zaletel (zase). Temu se pa menda še ne zdi vredno, da bi se ozrl.

Kovtrc (zase). No, stvar mi pa postaja že predolgočasna.

Zaletel (kašlja, da bi opozoril nase).

Kovtrc (zase). Aha, jetika.

Zaletel (kašlja hujše).

Kovtrc (zase). Nagla jetika!

Zaletel (še hujše kašlja).

Kovtrc. Zgubljen, zanj ni pomoči!

Zaletel. Mislim, ta človek je gluhi.

Kovtrc. Kaj hočete?

Zaletel. A, začel se je gibati. Ali ste vi gospod doktor?

Kovtrc. Saj menda sam lahko vidiš. Kaj ti manjka?

Zaletel. No, moja denarnica.

Kovtrc. Kaka denarnica?

Zaletel. Da, že od včeraj!

Kovtrc. Denarnico pa le sam išči in me nikar ne mudi! Zunaj gotovo čaka kakih 30 pacientov, ki se s smrtjo bore! Vun pravim, poberi se! (Zase.) Škoda za lepo jetiko!

Zaletel. No, no, le nikar me ne požrite, le malo prijaznosti prosim! Mislim, da imate vi kakšen pripomoček, s katerim tatu zasačim.

Kovtrc (zase). Ti osel, boš pa šel na led. (Glasno.) Seveda poznam tak pri-

pomoček. Tole stekleničico utakni v levi škorenj in če tatu še ni čez vodo, ga boš v tednu srečal in mu lahko denar vzel. To stane tri krone. Razumeš?

Zaletel. No, ta je pa lepa; saj je bilo samo dve kroni v denarnici.

Kovtrc. To je vseeno. Ali plačaj, ali pa vrni čudežno tinkturo. Pa nobene besedice več.

Zaletel. No, pa naj se pes obesi. Bom pa plačal. Pa povem vam, gospod doktor, za te tri krone bom tatu tako naklestil, da bo ves črn. (Gre.)

Deveti prizor.

Jurček (vstopi). No, ta pa ni slaba, mojster! To mi je pa všeč. Zdaj smo zaslužili že pet kron. To pa to! Toda, tu imam neko pismo!

Kovtrc. Sem ž njim! Pokaži! (Ga ogleduje.) Kdo ga je pa prinesel?

Jurček. Neki mož.

Kovtrc. Mož je veliko. Kakšen je pa bil?

Jurček. No, če že hočete, vam pa povem! Bil je velik kot Vi, imel je čevlje kot vi, suknjo kot vi, nos in usta je imel navadne; zdel se mi je prav neumen. Prav tako, kakor vi, mojster.

Kovtrc. No, bomo pa pogledali, kaj pravzaprav stoji notri zapisanega. (Bere.) »Čislani gospod doktor! Ker trpi vse

mestno starešinstvo v Tolstem vrhu na rdečih nosovih, katera okoliščina bi znala zbuditi kak hudoben sum, ki bi škodovati znal mestu; zato vas, v skrbi za dobro ime mesta, pozivljamo, da nemudoma pridete v mestno hišo v Tolsti vrh ter temeljito in trajno popravite in ozdravite nosove visokega starešinstva. Rdečica teh nosov se mora umakniti, da ne bo kazila častitih obrazov. Vsi stroški se vam bodo povrnili iz mestne blagajne!« Juhé! Ta čast! Komaj šele par ur doktor, že dobim delo pri mestnih očetih, to je res imenitno!

Jurček. Pa takoj se morate tja podati! Kar nič se ne obirajte, da ne bodo gospodje nepotrpežljivi postali! Tu je vaša lepa suknja. (Ga oblači.)

Kovtrc. Tako! Le urno! Že grem! Pa še par steklenic vtaknem v žep! Gotovo namerava celo starešinstvo danes na mestni bal. Torej Žan! Če kdo med tem pride, me ni doma. Razumeš? (Gre.)

Deseti prizor.

Jurček (govori za odhajajočim mojstrom). No, no, ni vas doma, če kdo pride; pa vas tudi ni doma, če nihče ne pride! — Račji klun! Ko bi saj sedaj hoteli priti kaki pacienti, bi pa kar jaz doktorja »špilal«, to bi bil »špas«, pa zaslužil bi tudi denar, ki ga tako potrebujem. (Trka.) Aha, nekaj bo že! Notri!

Enajsti prizor.

Pepe (s psičkom, bojazljivo). Prav lepo vas pozdravlja moja »mojsterca« in vam pošlje tega-le »negrota« in prosi prav lepo, da bi ga ozdravili, ker je hudo bolan. Vpraša tudi, koliko bi računali. Če ne bo predrago, bo poslala rada še kakšno klobaso povrhu za nameček.

Jurček. Tako, tako! Kaj pa je tej pasji mrcini?

Pepe. Menda ima vedno mrzel nos, skoraj gotovo ima mrzlico.

Jurček. Hm! Povej »mojsterci«, da je ta bolezen nevarna, zelo nevarna in pasja mrcina bo to že skusila, če mi vaša gospodinja ne pošlje prav velike klobase! S to-le tekočino naj psičku vsakih pet minut namaže gobček in dá tudi spiti eno žlico. Če mi »mojsterca« pošlje prav veliko klobaso, potem upam, da bo znabiti pes vendarle še prišel na noge. To velja dve kroni . . .

Pepe. Gospa »mojsterca« bo denar že sem poslala.

Jurček (kliče za njim). Že prav! Samo da tudi klobase ne pozabi, sicer pasja mrcina gotovo pogine!

Dvanajsti prizor.

Jurček (sam). Sedaj pa moram paziti, da mi mojster klobase ne zasači, sicer bo tudi moj zaslužek splaval po vodi.

Kovtrc (vstopi). No, ta smola! Rekli so, da sem znorel, in vendar stoji tukaj črno na belem, da naj koj pridem v mestno hišo in da naj nosove popravim. Hm, hm!

Jurček. No mojster, kako je bilo, kako?

Kovtrc. Presneto slabo! Župan je bil hud, zelo hud in mi je rekel, da me je eden za »osla« naredil in tako za nos potegnil.

Jurček. Kaj slišim! (Zase.) Prav je imel, dobro sem mu nastavil limanice, na ta način sem upal svojega »mojstra« spraviti k pravi pameti.

Kovtrc. Župan je rekel, da mi danes še prizanese, ako bi pa še kedaj kaj takega storil, bo pa druga pela.

Jurček. Ta nehvaležnost! Tako lepo ste jih hoteli »nafarbati«.

Kovtrc. Kaj čvekaš, ti cepec?

Jurček. No, kaj jim niste hoteli nosov lepo belo pobarvati?

Kovtrc. To seveda! Toda kako tulenje pa je to? (Odpre vrata. Jurček gre gledat.)

Trinajsti prizor.

Hren (ima v velik robec zavezano glavo, zdihuje, kriči in joka). Hu-u-u! Hu-u-u! Hu-u-u! Izderite mi zob, pa hi-

tro! Hu-u-u! Ne morem več trpeti!
Hu-u-u! Nič več!

Kovtrc (zase). Zobe dreti, to je redek slučaj, ki se mi še ni nikdar primeril. (Glasno.) Sedite!

Hren. Pa hitro, hitro! Hu-u-u! Kaj se obirate, hu-u-u! Kar zdivjal bom! Hu-u-u!

Kovtrc (zaupije skozi vrata). Žan, glavo držat!

Štirinajsti prizor.

Jurček (prime za ušesa Hrena, ki še vedno toži. Glasno). Kaj, samo če me ne bo ugriznil.

Hren. Ali bo že kmalu ali ne? Hu-u-u!

Kovtrc. Bo, bo, samo pogledati moram, kaj v tem slučaju najbolj pomaga; povem vam, to je težaven slučaj. (Bere iz knjige.) Posadi bolnika na stol (ga posadi), eden naj drži glavo (se zgodi), potem mu daj krepek udarec v obraz. Tako se bo zob omajal in ti ga z lahkoto ven izruješ! (Sam zase.) Ta je pa huda! Če mi le ne bo zameril in mi potem dolžan ostal!

Hren. Gospoddd . . . če koj ne začnete, bom kar znorel! Hu-u-u!

Kovtrc. Koj bo, koj! (Zase.) Samo bojim se, bojim.

Hren. Hu-u-u!

Kovtrc. (Ga hudo sune po zobeh. Hren skoči pokonci in mu udarec vrne, tako da se Kovtrc zvrne na tla.)

Kovtrc. Gospod, kaj pa počnete? Saj zob zdaj čisto mehko stoji! (Seže v usta.) Tako, tukaj je sedaj vaš zob, kako vesel sem.

Jurček. Bravo, Bravisimo!

Hren. Hm! vseh 32 zob se mi sedaj maje v čeljustih!

Kovtrc. To nič ne dé! Se bodo že zopet utrdili.

Hren. Toda vi pa zares na poseben način derete zobe.

Kovtrc. To je najnovejše.

Hren. Tako, tako! Tukaj imate tri krone za trud. (Hoče oditi.)

Jurček. Stojte! Doma morate v usta vode vzeti in nad ognjen tako dolgo držati, da bo zavrela, sicer vas bo zob zopet začel boleti. To je najnovejše.

Hren. Ni mogoče! Tu imate tudi vi mal dar, ker ste mi ušesa tako nategnili. (Gre.)

Petnajsti prizor.

Škorc (vstopi). Dobro jutro, mojster! Kaj je z mojo suknjo, ki sem jo poslal, da jo zašijete. Ali je že izdelana?

Jurček (tiho Kovtrcu). O joj! tisto suknjo sem prodal starinarju, ker sedaj »doktorja« špilamo.

Kovtrc. Tiho! Strela! Vi se motite, dragi gospod! Jaz nisem noben krojač, jaz sem doktor, zato nimam nobene suknje od vas za popravilo!

Škorc. No, ali se vam sanja, ali norite! Vi doktor? Saj ste bili vi, odkar vas poznam, vedno krojač Kovtrc.

Kovtrc. Če vam pa pravim!

Jurček (od zunaj). Mojster, zopet je tu prijazni Rebula, pa sedaj se ne obnaša prav nič prijazno.

Rebula (vstopi). No, kakšno ste mi pa zagodli? Vi ste mi dali prava konjska zdravila piti in jaz sem bil tako neumen, da sem vse spil. Sram vas bodi, grdoba grda, nesramnost nesramna!

Škorc. Čujte, kaj pa je z mojo suknjo?

Šestnajsti prizor.

Zaletel (vstopi šepajoč ter žvižga z bičem). Čujte mož, svoje tri krone hočem nazaj!

Kovtrc. Kako to?

Zaletel. Kar nič se ne obotavljajte, jaz nimam kar nič časa! Moj voz čaka pred hišo, vi goljuf goljufivi! Cel dan sem nosil steklenico v čevlju, tako da sem dobil krvave žulje. Denarnice pa nisem zgubil, skozi strgan žep se mi je zmuznila v podlogo, kjer sem jo ravnokar našel. Moje tri krone sem! (Vihti z bičem.)

Škorc. Gospod krojač Kovtrc! Sedaj mi pa kar naglo dajte mojo suknjo nazaj, če ne, vas grem koj tožit. Morda ste jo celo zastavili?

Rebula. Kaj, krojač je ta človek?

Zaletel. Kajpada, krojač in nič drugega.

Kovtrc (tiho obema). Ne, ni tako, ta človek je nor in si je take misli vtepel. Jaz ga moram zdraviti.

Zaletel (Škorcu). Ljubi mož! Vi pa zares nimate nobene suknje pri temu-le. Vi tako samo mislite, ker se vam v glavi meša. Pa kar mirni bodite in zaupajte, ta vas bo že ozdravil. Vi boste nosili steklenico v škornju, dokler se vam pamet ne vrne.

Škorc (Kovtrcu). Kaj pravi ta?

Kovtrc (mu tiho pravi). Le pomirite se, ta namreč ni pri zdravi pameti. Da bi se ga le mogel iznebiti!

Škorc. V kakšen nevaren brlog sem pa zašel — med norce, kar urno odtod! (Hoče proč, Zaletel in Rebula ga zadržujeta.)

Zaletel. Stojte! norec hoče uiti. Tukaj ostanete, dokler ne boste ozdravljeni!

Sedemnajsti prizor.

Jurček (Pepetu, ki vstopi.) Ali si prinesel klobaso?

Hren (vstopi). Ti doktor skaza, sedaj nam pa ne uideš! Kaj naj naredim s teboj? Ti škodljivec, ti si našega »negrota« zastrupil s svojo brlozgo.

Škorc. Za božjo voljo, ta je pa tudi norec. (Zleze pod mizo.)

Kovtrc. Jaz?

Hren. Ti, da, ti, pasji morivec. Kar sam boš moral spiti ostanek te brlozge v kazen za to hudobijo.

Zaletel. Dobra misel! Tudi moje zdravilo boš izpil. (Mu tišči steklenico k ustnicam.)

Rebula. Moje tudi. (Mu je moli proti ustnicam.)

Škorc (prestrašen). Pomagajte, ubili ga bodo!

Kovtrc (poklekne). Usmilite se me, usmilite, gospodje! Saj ne bom nikoli več kaj takega storil. Sedaj ne morem pomagati, kar je, je.

Hren. No, devetsto zelenih mačk, pa še eno povrh. Seveda ne moreš pomagati, ker si morivec!

Kovtrc (jokaje). Gospod mesarski mojster Hren je vsega tega vzrok! Pisal sem mu, da mi naj dá svojo hčer, pa mi je odgovoril, da moram postati velik mož, ako jo hočem dobiti. Pa sem si mislil: kar na kol obesi svojo krojaško umetnost, pa postani doktor. Tako boš postal slaven in dobil boš Liziko. Tako je prišla vsa ne-

sreča; lekarnar mi je dal neko zdravilno tekočino za vse bolezni in od tega zdravila sem dal vsakemu bolniku in tudi vašemu psičku.

Zaletel. Toda, čujte! To zdravilo je bilo samo, čisto, rinocerosovo olje.

Hren. To je pa lepa povest. Mesarski mojster Hren sem pa jaz.

Škorc (pod mizo). Prav radoveden sem, ali so res vsi pravi norci. Da bi me le ne umorili.

Kovtrc. Ka-a-aj? O, ko bi bil to vedel! Bi gotovo tega ne storil! Pa odpustite mi, prosim vas lepo, nikdar več ne bom takih budalosti počel! Jurček, vzemi plakat raz okna. Saj si sedaj tako ne bom upal prositi vas za vašo hčer . . .

Rebula. Glejte si no; saj je to cel roman!

Hren. Kaj, sedaj pa ne marate več moje Lizike? Pa ravno v kazen jo boste morali vzeti, ona vas bo že spametovala, da ne boste več takih neumnih kozlov streljali.

Kovtrc (skoči kvišku in objame Hrena). O, vi predobri gospod Hren!

Hren. Samo obljubiti mi morate, da boste odslej pametni in modri. Dosedanje budalosti vam hočem odpustiti, ker ste mi zob tako lepo izdrli.

Kovtrc. O, saj bom odslej pameten, tako pameten! Kaj ne, saj mi sedaj ne bo treba piti te preklicane tekočine?

Zaletel. No, moje že ne! Samo to si izgovorim, da bom takrat s svojo kočijo vozil vas in nevesto, ko bo poroka.

Rebula. Jaz bom pa za pričo! Glejte si no!

Škorc (zleze izpod mize). Jaz bom pa, ako bo do takrat moja suknja gotova, vam za »druga«.

Rebula. No, sedaj se pa še norec vmes štuli.

Kovtrc. Ah! to je bila le šala; ta gospod je tako pameten, kakor mi drugi, pa me je hotel izdati, da jaz nisem doktor, in zato sem ga v sili obsodil za norca. Naj mi ne zameri. Tudi on pride na mojo ženitnino.

Jurček. Tako torej, lepo se je stvar iztekla. Doktor je sedaj ozdravljen; ali so pa ozdravljeni tudi drugi, da ne bodo več hodili k mazačem, sleparjem in raznim konjederkam — tega pa ne vem.

(Konec.)

Zdaj gre sem, zdaj pa tje.

Burka v enem dejanju.

□ □ □

O s e b e :

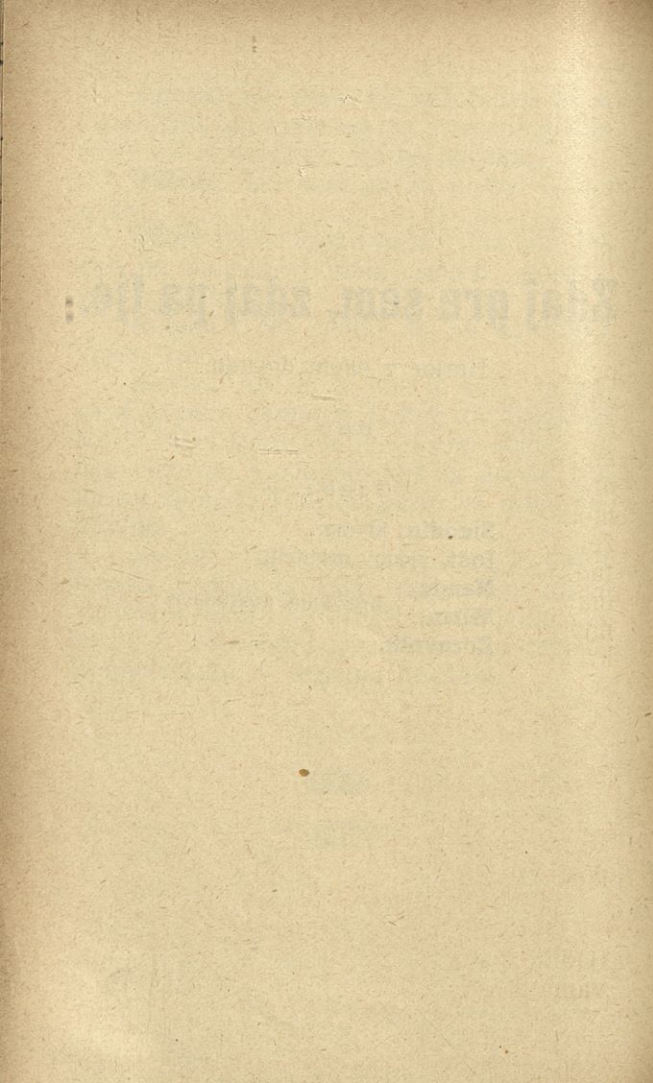
Smodin, krčmar.

Jošt, njegov prijatelj.

Nande, }
Milan, } brezdelna postopača.

Zdravnik.

Prvi prizor.

Smodin (čmerno). No, to vam je leto, da se pes obesi. Solnce malokdaj posije pošteno, nebo se nam zakriva kakor bi se nas sramovalo, dež pa se vliva in ploha pere, kakor bi bila vsa zemlja umazano perilo. Potem pa še ta šmentani mraz, saj človeka zebe kakor med pasjimi dnevi; no, to vam je poletje, da se Bogu smili. In kdo je pri tem najbolj oškodovan? Mi, ubogi krčmarji. Če je človek od zunaj moker, tudi od znotraj ni suh; kdo pa je žejen ob takem vremenu? Če pa ni žeje, tudi pivcev ni; pivnice so prazne, krčmarji smo pa ob zaslužek. Če bo šlo tako naprej, (pije), kosmata kapa, moral bo krčmar svoje pivo nazadnje sam piti, da se mu ne pokvari.

Drugi prizor.

Nande. Dober dan, gospod Smodin!

Smodin. Bog daj! Ali bosta onega iz kota? Popolnoma po vaši volji vama bom postregel.

Milan. Tistega prav iz kota prinesite.

Smodin. Vse, kakor želite! Precej! (Odide in takoj prinese dve merici.) Naj vama tekne.

Nande. Na Vaše zdravje. (Pije.)

Milan. Vino je izvrstno.

Smodin. Da, izvrstno! Vidva sta »zauber« gospoda; kako se znata sukati!

Nande. O, poglej staro uro tamle na steni. Jaz zelo čislam tako staro robo.

Milan. Tako je okorna in čmerikasta v primeri s sedanjimi urami, kakor stara mama med svojimi vnukinjami.

Nande. Gotovo ste, gospod Smodin, onole staro uro podedovali.

Smodin. Vse po Vaši volji, imam jo od svojega starega očeta.

Milan. Lepa ura to, kako lepo teče.

Smodin. Vse po Vaši volji, gre kakor zlato.

Nande (se smeji). Ha-ha-ha.

Milan. Kaj pa najdeš vendar smešnega pri uri?

Nande. Spominja me neke stave. (Se smeji.)

Milan. Stave te spominja?

Nande. Da, neke smešne stave (se smeji), ki sem jo dobil pretekli teden (se smeji).

Smodin. Kako stavo ste dobili?

Nande. To je bilo tako-le, gospod Smodin: stavil sem z bratrančevim bratom nekega krčmarja tukaj, da ne bo mogel deset minut, pri vsakem udarcu nihala, govoriti: zdaj gre sem, zdaj pa tje.

Smodin. In brat bratranca tistega krčmarja je pač . . .

Nande. Stavo izgubil.

Smodin. Izgubil? To ni mogoče?

Milan. Kako, izgubil tako stavo?

Nande. No, bolje rečeno: jaz sem stavo dobil.

Smodin. Ne zamerite, ta gospod brat bratrančev — no — ne — vem, kaj hočem reči.

Nande. Kaj blagovolite, gospod Smodin?

Smodin. Gospod, ki je to stavo izgubil, je — nikar mi ne zamerite — je . . .

Nande. Vi menite, da je . . .

Smodin (smejoč se). Buteč!

Milan. Buteč! Je sicer malo zarobljeno povedano, a vendar resnično.

Nande. Buteč je bil mogoče, ker je z menoj stavil?

Smodin. Ker je z Vami stavil? Ne, raditega ne, ampak zato, ker je tako stavo izgubil.

Nande. Moral jo je izgubiti in jo mora vsak.

Smodin. Moral jo je izgubiti? To pa ni res, pri moji zeleni, da ne.

Milan. Dobiti jo, se tudi meni pretežko ne zdi.

Smodin. Pripravljen sem celo četrt, pol in če treba celo uro, mojo uro, tukaj le . . .

Nande. Ki ste jo podedovali od svojega starega očeta, gledati . . .

Smodin. Ki sem jo podedoval od svojega starega očeta, gledati.

Nande. Nikar si preveč ne upajte, gospod Smodin!

Smodin (razvnet). Ne, ne, zagotovim Vas, hočem jo gledati, dokler hočete.

Nande. Toda stava ne govori samo od gledanja.

Smodin. Ne, ne, hočem še zraven svoj pot izgovarjati, dokler hočete: zdaj gre sem, zdaj pa tje.

Milan. Zdaj gre sem, zdaj pa tje. Zdi se mi, da bi moral vsled dolgočasnosti zaspiti.

Nande. Gospod Smodin, zagotovim Vas, da tega ne zmorete. To vem vsled izkušnje.

Smodin. Kako da tega ne zmorem? Hočemo li staviti?

Nande. Ne, jaz ne stavim, to bi se reklo Vas ob denar pripraviti.

Smodin. Če pa jaz hočem staviti.

Milan. Nande, le stavi; pa stavi malo denarja.

Smodin. Tu je deset kron. (Položi denar na mizo.)

Nande. Gospod Smodin, jaz Vas svarim; teh deset kron bo šlo rakom žvižgat.

Smodin. Letošnje poletje je šlo že toliko, naj pa gre še teh deset kron žvižgat.

Povem pa Vam, da bom stavo dobil tudi ko bi se imel pes obesiti. Celo uro . . .

Nande. Ne, to ni mogoče. Toliko časa ne morem čakati. Toda če mislite, da morate staviti, počakam četrť ure.

Smodin. Četrť ure! Dobro, četrť ure (se smeji zase). Stava je dobljena.

Nande. No dobro, tu je moja stava: deset kron. Seveda ljubše bi mi bilo, če bi bila stava manjša; žal mi je Vas pripraviti ob toliko denarja.

Smodin. Prosim, ne črhnite več! Jaz stavim in s tem je mir besedi.

Nande (k Milanu). Tukaj, Milan, ti izročim stavljeni denar. Ti nisi stavil, zato shrani toliko časa denar, dokler ne pripade onemu, ki bo stavo dobil.

Milan. Dobro! Denar je pri meni dobro shranjen.

Smodin. No, ali naj pričnem? Teh deset kron sem že tako dobil.

Nande. Da, le pričnite! Opomnim Vas le, gospod Smodin, da ne smete prav čisto nič prenehati.

Smodin. Prenehal ne bom prav nič.

Nande. Tudi vstati ne smete.

Smodin. Ne bojte se, pri miru bom sedel.

Nande. Sicer boste stavo izgubili.

Smodin. Že unem, že.

Nande. Izpregovoriti ne smete nobene druge besedice kakor le: zdaj gre sem,

zdaj pa tje. Naj se godi okoli Vas, kar se hoče.

Smodin. Ničesar drugega ne bom izpregovoril kakor: zdaj gre sem, zdaj pa tje.

Nande. Pa, da boste govorili celo četrt ure!

Smodin. Vse, kakor terjate, celo četrt ure bom govoril.

Nande. Zdajle je ura ravno dve, tedaj do četrt na tri . . .

Smodin. Prav, kakor hočete, do četrt na tri.

Nande. No, tedaj začnimo.

Smodin. Začnimo. (Vsede se uri nasproti in govori) Zdaj gre sem, zdaj pa tje. (S svojim životom se premakuje zdaj na desno, zdaj na levo).

Milan. Čuj, Nande, tako stavo je prelahko dobiti; bojim se da jo boš . . .

Nande. Jo boš izgubil? Bodi brez skrbi, gospod Smodin ne dostane. Kaj ne, gospod Smodin?

Smodin (govori glasno). Zdaj gre sem, (zase) Moram li blebetati? (zopet glasno) zdaj pa tje. (zase) Jima moram odgovoriti? (glasno) Zdaj gre sem, (zase) Potem bom stavo izgubil. (Glasno.) Zdaj pa tje. (Zase.) Tega pa že ne. (Glasno.) Zdaj gre sem (zase), ne bom jima odgovarjal (glasno), zdaj pa tje.

Nande. Oho, tu so smotke, gospod Smodin, kake vrste pa so? Za koliko se jih dobi sto?

Smodin. Zdaj gre sem itd.

Nande. Stopi sem, Milan, bova vsak eno prižgala. (Vzame dve smotki, poda eno Milanu in ju prižge.)

Milan. To so fine smotke!

Nande. Menim, da so havane. Kaj ne, gospod Smodin?

Smodin. Zdaj gre sem itd.

Milan. Kako diši!

Nande. Kaj pa zopet tu najdem. Steklenica pikolita. Milan, le urno kupice natoči. (Natoči.) Naj velja dobljeni stavi. (Trčita.)

Milan. Gospod Smodin, ali ne bi trčili z nama?

Nande. Živel osmojeni Smodin! (Trčita.)

Milan. Živel Smodin, ki . . .

Nande. Z dvojno kredo piše.

Milan. Živel Smodin, ki . . .

Nande. Pivo kvari, vina meša. (Trčita.) Ali ne bi hotel, gospod Smodin, izprazniti tudi en kozarček? (Gre k njemu.) To Vam je kapljica! To je slaščica. (Pomoli Smodinu kupico pod nos.) Pijte vendar. (Smodin jezno stresa z glavo.) Se pa z vinom operite. (Mu zvrne kupico na glavo.)

Milan. Trden pa je gospod Smodin, kakor skala ob morju.

Nande. Poglejva še malo okoli sebe! Kaj pa je v tej miznici, gospod Smodin? No, odgovorite! Bom pa sam pogledal.

Milan. Dozdeva se mi, gospod Smodin, da Nande, odpira Vašo miznico. Iz nje pa jemlje Vašo listnico. Gospod Smodin, tega pa vendar ne boste trpeli.

Nande. Milan, pojdi sem! Prišel sem do Smodinovih bankovcev, pomagaj mi šteti! Ena, dve, tri. (Šteje bankovce.) Koliko se ti poljubi vzeti?

Smodin. Zdaj gre sem, (zase) Ne bosta me oplašila (glasno) zdaj pa tje. (zase) Mislita, da bom vstal (glasno) Zdaj gre sem (zase) in vama prepovedal (glasno) zdaj pa tje. (zase) in tako stavo izgubil? (glasno) Zdaj gre sem, (zase) Nisem tako neumen. (glasno) zdaj pa tje.

Nande. Koliko si shranil?

Milan. Devetdeset kron.

Nande. Le z menoj pojdi, poberiva se.

Milan. Kje je moj klobuk? (Vzameta vsak svojega.)

Nande. Z Bogom, gospod Smodin! (Gre.)

Milan. Nikar se ne dolgočasite, želim vam dobro zabavo. (Gre.)

Tretji prizor.

Smodin (glasno). Zdaj gre sem, (zase) Mislita pač, (glasno) zdaj pa tje; (zase) da bom vstal (glasno) zdaj gre sem, (zase) in tako stavo izgubil. (glasno) zdaj pa tje; (zase) Denar se po cesti ne pobira. (glasno) zdaj gre sem, (zase) Menita pač, (glasno) zdaj pa tje; (zase) da bom tako neumen (glasno) zdaj gre sem (zase) ter se dal premotiti, (glasno) zdaj pa tje; (zase) da bi vidva stavo dobila. (glasno) zdaj gre sem, (zase) Precej bo četrť; (glasno) zdaj pa tje; (zase) stojita gotovo za vratmi, (glasno) zdaj gre sem, (zase) gledata pri ključavnici, (glasno) zdaj pa tje; (zase) čakata, (glasno) zdaj gre sem, (zase) kaj bom storil; (glasno) zdaj pa tje. (zase) stavo bom pa vendarle dobil.

Četrťi prizor.

Jošť. Mili Bog! Srček moj, kaj pa ti je? (Preneha.) Kaj pa tukaj delašť? (Preneha.) Odgovori no. (Preneha.) Kaj pa vendar mislišť? (Preneha.) Srček moj, zakaj ne odgovorišť? (Preneha.) Še črhnešť ne. (Preneha.) Se mi ne posmeješť? (Preneha.) Se ne ganešť? (Preneha.) Jemnasta, kmalu bi se te bal. (Preneha.) Ljubček moj, odpri vendar usta! (Mu božā lica.) Kaj tako strmišť v to uro? (Preneha.) Ali ti je slabo? (Preneha.) Ali češť malo »ta gren-

kega«? (Ga prime za roke.) Srček moj, prijatelj moj, pridi vendar k pameti! Gani se! Vstani no! (Ga hoče potegniti s stola. Smodin ga srdito pogleda in mu priloži eno zausnico. Jošt leta okrog po sobi ter si drgne zadeto lice.)

Jošt. Ta se je vsedla, ta skeli! Jem-nasta, kaj ko bi bil, da — on — je . . . (Hitro odide.)

Peti prizor.

Smodin. Zdaj gre sem, (zase) Ubogi Jošt, (glasno) zdaj pa tje. (zase) šele klo-futa (glasno) Zdaj gre sem, (zase) ga je mogla odpoditi. (glasno) zdaj pa tje.

Šesti prizor.

Jošt. Tu še vedno sedi! Pogledjte, go-spod doktor, on je gotovo znorel. (Zdrav-nik opazuje Smodina.)

Zdravnik. Zares — čudno — pre-čudno — vse oznanja, da se mu je pamet zmešala. Mrzla kopel, lase proč, še zvezati ga bo znabiti treba.

Jošt. Kaj ne, da!

Zdravnik. Zblaznelost je že do vrha prikipela. (Smodin srdito roke vzdigne ter kriči: Zdaj gre sem, zdaj pa tje.) Žilo mu bom otipal, skoro gotovo je huda vročina. (Ga hoče za roko prijeti, Smodin ga pahi-

ne proč.) Kaj pa Vam je vendar, gospod Smodin? (Odide.)

Smodin. Četrť na tri! Stava je dobljena !

Jošt. Kakšna stava?

Smodin. O tem ti bom povedal pozneje. Kje sta mlada dva gospoda?

Jošt. Mlada dva gospoda?

Smodin. Deset kron sem dobil.

Jošt. Še enkrat te vprašam, bratec moj! Katera mlada dva človeka ti hočeš imeti?

Smodin. Onadva, s katerima sem stavil, ki sta moje smotke kadila, moje vino pila, iz moje miznice vzela devetdeset kron. Storila sta to seveda zato, da bi bil jaz izpregovoril in tako stavo izgubil.

Jošt. Srček moj, pa vsaj ne misliš tistih dveh mladih potepuhov, ki sem ju pred vratmi srečal.

Smodin. Pred vratmi? Kje pred vratmi?

Jošt. Pred vratmi. Pa mudilo se jima je.

Smodin. Kaj, mudilo se jima je?

Jošt. Da, odšla sta in ne bo ju več.

Smodin. Kaj? odšla? ušla?

Jošt. Tadvá sta preklicana goljufa, ti pa si grdo opeharjen.

Smodin. Moj denar, mojih devetdeset kron, mojih deset kron, moje vino, smotke, o da bi bil . . .

Jošt. Ljubček moj, pa ne da bi bil vol ali koštrun?

Smodin. Ti zabita buča. (Glavo grabi in bije.) Hitro grem. (Hoče oditi.)

Jošt. Stoj, tu ostani! Teh ne dobiš več.

Smodin. Ti cigani, da so me tako opeharili! Ta presneta stava, no, zdaj gre sem, zdaj pa tje.

Jošt. Stopiva hitro na policijo! Naznani ju. Jaz ju poznam, morebiti rešiva še tvoj denar.

Smodin. Vse, kakor hočeš; hitro na policijo! (Oba odideta.)

Sedmi prizor.

Zdravnik (vstopi malo preje, kot onadva odideta). Zdaj gre ubogi opeharjeni Smodin: ali bo policija dobila onadva cigana, ki sta Smodina tako pošteno osmodila? Da bi ju le. Smodin pa naj si v prihodnje zapomni pregovor, ki pravi:

Zaupaj mu, pa ved' komu!

(Zastor pade.)

Strahovi.

Obdelal A. —ič.

Osebe:

Vera pl. Poljanec, 16 let stara.

Gospa pl. Dolinar, njena teta.

Karolina, kuharica v Poljančevi hiši.

Dejanje se vrši na Poljančevem posestvu v starem viteškem gradu.

Prizorišče. Starinska soba v gradu. Na desno okno z zagrinjali do tal. Pri desni stranski steni večja omara. V bližini okna miza z doli visečim pregrinjalom (prtom) in dva stola. Na levo pred pečjo visok pečni zaslonjač. Vrata v sredi in dve stranski vrati.

Prvi nastop.

(Vera in Karolina pomagata gospe pl. Dolinar pri odložitvi potnega plašča, potne torbe in druge prtljage. Karolina nese nato vse vun skozi srednja vrata.)

Vera. Kakšna sreča, ljuba teta, da ste enkrat že tukaj. Je pač tako samotno tukaj v starem gradu, vse mi je še tako novo, tudi privadila se še nisem. — Komaj štiri tedne je od tega, odkar so papá to posestvo kupili in smo se semkaj preselili, kar naenkrat mama zbolé, morajo hitro v toplice, papa z njimi in jaz ostanem tukaj čisto sama, popolnoma zapuščena.

Gospa pl. Dolinar (živo in veselo:) Ti tako govoriš, kakor bi bila na kakem osamljenem, zacopranem otoku. — Tukaj imaš vendar še vse posle in drugo družino.

Vera. O, ta je razkropljena po vsem starem in prostranem poslopju, za stanovanje v tem delu poslopja imam za postrežbo samo Karolino. Hišno in drugo

postrežnico so mama s seboj vzeli. In potem — (obtiči v govoru).

G. pl. Dolinar. No? — Kaj pa?

Vera. In potem — nikar me ne zasmehuje, teta — tukaj straši!

G. pl. Dolinar. Ti prismodnica ti, vendar ne boš še nazadnje na strahove verjela?

Vera (počasi in obotavljaje:) Tega ravno ne — ne mislim na navadne strahove iz starih pravljic — pa — (odločno in glasno) — strahovi so pa vendar in sicer taki, ki trkajo. Visoki in imenitni profesorji so že to dokazali — na primer na Dunaju in v Gradcu — in tako je vendar mogoče —

G. pl. Dolinar (ji pade v besedo). A, mala spiritistovka, kako pa prideš do te modrosti?

Vera (v zadregi). Jaz — jaz sem našla knjigo pri Karolini, Karolina jo je tudi brala.

G. pl. Dolinar (napol nejevoljna, napol norčujé se:) O, to je že preneumno! Moja mlada nečakinja si napolni glavo in možgane s čitanjem knjižic za izobražence po 5 in 7 krajcarjev, v katerih je vse polno spiritističnih neumnosti in vidi potem strahove pri belem dnevu.

Vera. Ne, teta, v mraku.

G. pl. Dolinar (zaničljivo jo zbadajoč:) Tako, strah ima gotove ure za pogo-

vor, kje pa sprejema obiske in kdaj se ga lahko obišče:

Vera (razžaljena). O teta, Vi imate to vse za šalo! — Ako bi ne videla strahu že večkrat s svojimi lastnimi očmi popolnoma natanko —

G. pl. Dolinar. In govorila?

Vera. Tega še ne, jaz namreč zmerom precej zbežim!

G. pl. Dolinar (dela se norca:) Seveda!

Vera. Navadno pride v mraku, gre počasi s šumom, trka in tolče in zgine skozi to sobo (kazaje na levo) skozi ona vrata. Čez nekaj časa pride nato zopet nazaj ravno tako počasi in veličastno.

G. pl. Dolinar. In gre v zraku prav kakor strahovi skozi zaprta vrata?

Vera. Ne, nasprotno, odpre jih nastožaj, ker je precej obsežen.

G. pl. Dolinar. Pač čudovito, o debelém strahu z velikim trebuhom pa še nisem nikdar slišala.

Vera. Je pač močan in debel.

G. pl. Dolinar. Da, to je že predebelo. Kam pa se pride skozi ona vrata?

Vera. Na majhen mostovž, kateri drži v večji hram. Rabimo ga, ker je v njem zelo hladno, kot shrambo za jedi.

G. pl. Dolinar (poslušaje in zategnjeno). Tako — in ta shramba je zakle-njena?

Vera. Podnevi ne — pa čemu tudi? Ker je vhod le tukaj skozi to sobo, v kateri sem navadno, lahko nadzorujem, kdo gre v shrambo in kaj iz iste vzame.

Drugi nastop.

Karolina (stopi z majhno košaro in leseno škatljo skozi srednja vrata). Prejšnji.

Karolina. Naj to spravim v jedilno shrambo, milostljiva gospa?

G. pl. Dolinar. Le spravi, Karolina. (Odpre nekoliko košaro:) Poglej, Verica, kaj sem ti iz mesta prinesla. Grozdje, tega nimate vendar še tukaj, tudi breskve, fige, žlahtna jabolka —

Vera. Kako so krasna! Karolina, shrani lepo enega poleg drugega, da ne začno gnjiti.

G. pl. Dolinar (odpre škatljo:) In tukaj je nekaj od slaščičarja, pecivo in sladkarije, ti rada ližeš sladkarije, sladkosnednica. Karolina, odnesi vse in previdno izloži. (Karolina odide na levo.)

Vera. Zahvalim se Vam, teta. Kako ste dobri; in sedaj se hoče na našem samotnem posestvu moja prijazna in ljuba teta za celih šest tednov zakopati? Je skoro pač preveč zahtevano, Vi tetka ste navajeni na mestno življenje.

G. pl. Dolinar. Kaj pa hočeš vendar, saj tukaj je zelo interesantno! — Obiski strahov — teh nimam na primer v mestu! — Da ne pozabim, kaj pa dela pravzaprav strah tukaj notri?

Vera. Vendar ne bodete mislili, da grem za njim!

G. pl. Dolinar. Ne, za tako korajžno te pa že nimam — pa če pozneje prilično prideš v shrambo, je vse pri starem?

Vera. Ne zapazim nobene spremembe — (Čez nekoliko časa po premisleku.) — Samo enkrat, ko sem šla noter — Karolina je strah malo poprej videla in tako je morala z menoj, dasiravno se je branila — so mali kolači oziroma potičice, katere smo za mamó spekli, skoro popolno zginile. Le veliko drobtinic je od potic ostalo — to je pa lahko tudi mačka naredila.

G. pl. Dolinar (s humorjem:) Da, da, to je res, te jedó strastno potice.

Karolina (pride zopet od leve strani:) Sem vse lepo v skledice zložila, milostliva.

G. pl. Dolinar. Povej mi, Karolina, se ne bojiš tukaj notri iti? Kakor slišim, tukaj notri straši.

Karolina (boječe:) O, milostljiva gospa, — tresem se na celem životu, če moram notri. Videla sem strah tudi že parkrat — popolnoma bel je — kakor apno

— obraza nima. O, milostljiva, Vi ste prebrisan, pomagajte nam! — Na coprnijo ne verjamem — pa če mu morebiti nastavimo — ali pa kaj potresemo — drugače nimam jaz več tukaj obstanka.

G. pl. Dolinar (resno:) To nič ne koristi, Karolina. Kaj takega dobimo prav pogosto po starih gradovih in zidovjih. Bog vé, kaj se je med temi zidovji pred leti in leti zgodilo. Mogoče, da ravno duh, ki tukaj straši, radi tega nima miru noč in dan, ker je v življenju izvršil kako grozno hudodelstvo. Mnogi nočejo kaj takega verovati, pa če je človek že to sam doživel. Profesor Keber —

Vera (ki posluša z vedno večjim začudenjem:) Teta — Vi ste prepričani —?

G. pl. Dolinar. Ja, če Karolina tudi pripoveduje.

Vera. No, zadosti o tem! — Si v sobi že vse za večerjo pripravila?

Karolina. Je že vse pripravljeno, gospodična.

Vera. Potem pa že lahko greš k svoji sestri v vas. Ker je moja teta tukaj, se ne bojim. Kaj ne, tetka, da Vam jaz lahko postrežem? — Karolini sem namreč že dolgo nekoliko prostega časa za obisk obljubila.

G. pl. Dolinar. Z veseljem, Verica. (H Karolini:) Le pojdi!

Karolina. Lepa hvala Vam, milostljiva. Lahko noč. (Odide skozi srednja vrata.)

Vera. Oprostite mi, teta, da ji dam prosto, pa moram jo v vsem ubogati. Vedno mi hoče iti stran radi strahu in če začno drugi o tem govoriti, ne dobim nobene kuharice več v hišo. Tako ji moram marsikatero skozi prste pregledati in mnogo potrpeti.

G. pl. Dolinar (premišljuje:) Glej, glej! Torej v tem času, v mraku prihaja strah?

Vera. O, tiho o tem! — In vendar mi je ljub, da me nimate več za neumno praznoverko, ker sedaj tudi Vi to verjame.

G. pl. Dolinar. Misliš? Kaj ti še v glavo ne pade!

Vera. Pa ravnokar, ko je bila Karolina tukaj — — —

G. pl. Dolinar. Sem pritrdila. To ima tudi svoj vzrok — jaz sem strahu na sledu. — Pa pojdiva k večerji, hudo sem lačna in ne dam se motiti in če nas obiščejo tudi vsi strahovi tega sveta.

Vera. Vso bojazen mi boste pregnali, pojdiva!

G. pl. Dolinar. O, ti boš kmalu ozdravljena. (Odideti, držeč se pod pazduho skozi desna vrata.)

Tretji nastop.

Karolina (skozi srednja vrata. Zavita v dolg bel plašč, ki se za njo vleče; glava je pokrita z belo, čez polovico obraza potegnjeno kapuco. Pod plaščem nese skrito veliko torbico in palico, s katero počasi in enakomerno tolče na tla. Ko pride na sredo odra, potegne kapuco nekoliko z obraza in posluša.) Haha! Sedaj pa že zopet lahko napolnim torbico — kako lepo sadje in koliko drugih dobrih stvari je teta s sabo prinesla! (Se gladi po trebuhu.) To bo dobro! — Ja, zvit mora biti človek! — Kako naj pa tudi drugače delam v tem zakletem gradu? Tam zadaj je kuhinja in tukaj prav na drugem koncu sveta je pa jedilna shramba. Nobena kuharica na svetu bi kaj pametnega ne mogla skuhati in naj bi se učila še v tako imenitni gosposdinjski šoli! — Ako bi ne prišla na to dobro misel, še tri dni ne bi tukaj vzdržala in moj kočijaž, ta bi mi že zdavnaj zvestobo odpovedal. Da, da, če se človek popolnoma s pametjo ne skrega, že shaja na tem svetu. Moj učitelj mi je takrat v šoli vedno rekel: Karolina je polna muh kakor tisti Ribničan, ki je konja po dolinah iskal. — No, seveda popolnoma se res jaz nisem to zmislila, moja stara vedeževalka v kvartah mi je že nekaj podobnega pripovedovala, no sedaj sem brala še o strašno-

vih — »špirtus« se reče tisti knjigi — zakaj? sama ne vem — in tako sem si zapomnila trkanje — to je prav izvrstno — pa tudi grozno. (Gre počasi na levo in obenem med hojo trka na tla.)

Četrty nastop.

Vera (pride kakor bi nekaj iskala od desne) in Karolina.

Vera. Jaz sem pač tukaj — (zapazi Karolino, glasno zakriči in si zakrije z rokami obraz:) Pomagajte!

Karolina (se prestraši:) Presneta kapa! (Se skrije hitro za pečnim zaslonjačem.)

Peti nastop.

Gospa pl. Dolinar (od desne). Prejšnji.

G. pl. Dolinar: Kaj pa je? Zakaj kričiš?

Vera (se trese strahu, počasi odkriva svoj obraz:) Ravno — sem — ga — videla!

G. pl. Dolinar: Kaj?

Vera. Strah!

G. pl. Dolinar. Kje?

Vera. Tukaj — tri korake pred menoj. Zakričala sem in zbežal je.

G. pl. Dolinar (iskaje po sobi:) Nič tukaj — popolno izključeno! — Stene so nanovo tapecirane, skrivnih vrat torej ni. — Pa čaj, hočem vendar pogledati, če

je Karolina še tukaj. Ostani med tem časom tukaj.

Vera (strahopezljivo:) Sama?

G. pl. Dolinar. Ne bodi tako otročja. Saj ne odhajam daleč, samo čez mostovž v kuhinjo. Vrata so lahko odprta. Ti moraš le paziti, da nobeden vun ne more.

Vera. Saj ni nobenega notri.

G. pl. Dolinar (šepetaje:) Tiho, strahovi imajo tudi ušesa. (Gre po prstih skozi srednja vrata.)

Šesti nastop.

Prejšnji (brez pl. Dolinar).

Vera (napol glasno, kakor bi se bala govoriti:) Kako se tresem — ne upam se glasno govoriti. Tako popolnoma sama. Ona je tam — Karolina je že davno odšla — kar groza me je! (Gleda zopet — obrnjena od poslušalcev proti vratom. Majhen odmor.)

Karolina (pokuka previdno izpod pečnega zaslonjača:) Zdi se mi, da sta odšli — danes ne bom svojega namena izpolnila, raje drugi pot. (Vstane in stopi izza pečnega zaslonjača, v tem trenutku se Vera zopet obrne in jo zapazi.)

Vera (glasno zakriči.) Za božjo voljo! Strah je tu! (Plane skozi srednja vrata.)

Karolina. Ti šment ti, danes ni sreče. (Skoči hitro za zagrinjala k oknu, katera jo popolno zakrijejo.)

Sedmi nastop.

Gospa pl. Dolinar, Vera (ki jo Dolinar za sabo skozi srednja vrata vleče), Karolina skrita.

G. pl. Dolinar. Kdo ti je pa rekel, da zbežiš.

Vera (tresoč se:) Strah je bil zopet tukaj.

G. pl. Dolinar. No, zagrabila bi ga vendar.

Vera (prepadena:) Teta, kaj pa mislite!

G. pl. Dolinar. Kje si ga videla?

Vera. Tukaj — od peči sem je prišel.

G. pl. Dolinar. Hočemo vendar enkrat pogledati. (Gleda za pečno zagrinjalo.) — A, igla za lase! — Strah torej vendar ne more biti brez glave.

Vera. To sem lahko tudi jaz zgubila.

G. pl. Dolinar. Najbolj debele in navadne vrste — ta že ni iz tvoje aristokratske glavice. Kje pa je lastnica tega dragocenega dokaza? — (Odpre omaro) tukaj ne! — (pogleda pod mizo) tukaj tudi ne — pa stoj! (pazljivo gleda proti oknu:) Se ni ravno zagrinjalo premaknilo — —?

Vera. Pač samo vsled prepiha — vrata so odprta (gre vrata zapirat).

G. pl. Dolinar (hitro:) Dobro, oboja zakleni in daj meni ključ.

Vera (začudeno:) Oboja vrata naj zaklenem? Zakaj to? Imate strah?

G. pl. Dolinar. A kaj še, hočem le strahu vsako pot in povrnitev odrezati: (Vzame ključke od Vere.) Tako, sedaj pa pojdiva v jedilno shrambo, strahu ni tukaj, torej more biti samo tam vjet v pasti.

Vera (obotavlja). V — jedilno — shrambo?

G. pl. Dolinar (veselo). No — ali se morda bojiš, da te ugrizne? O, tam notri so pač vse druge sladkarije, na katere se je, kakor se mi dozdeva, naš strah spravil. Le pojdi z menoj brez skrbi. (Gre z Vero skozi leva vrata.)

Osmi nastop.

Karolina (pride izpod zagrinjala in se vedno previdno na vse strani ozira). Zdaj bi se bila pa kmalu nesreča zgodila. Ko je proti zagrinjalom pogledala, sem mislila, da padem v omedlevico, in kaj takega se zgodi le pri boljših, finih ljudeh. — Kam pa zdaj? — Vrata so zaklenjena in vsak trenotek lahko prideta zopet nazaj. — Milostljiva gospa teta ima dober nos, kakor kak doslužen žendarm. In če tam nič ne dobi in si domisli, da pogleda za zagrinjalo, potem adijo potice in kolači! Uboga Karolina, potem lahko pobereš culjo in ha'di z Bogom. Pa kaj govorim, besede nič ne pomagajo — zdaj se mi tako godi, kakor

Jonatu, ki ga je riba požrla. (Od zunaj se slišijo glasovi in koraki.) Za božjo voljo, že prideta! — Kam — Zopet nazaj? — Ne — (po kratkem prevdarku). Že imam, ta-le miza — dolgi prt — to mi pomaga v sili. (Počene pod mizo, katere prt, ki visi od mize, jo popolno pokrije.) Ježeš, tukaj je pa ozko!

Deveti nastop.

Gospa pl. Dolinar, Vera (od leve), Karolina (skrita).

G. pl. Dolinar. Neverjetno — nobene sledi! — Preiskali sva vendar ves prostor natanko.

Vera. Seveda, teta, Vi ste še celo s svečo posvetili v veliki sod za moko, pa tudi v posodo za kislo zelje. — Pustiva sedaj to stvar, strahovi se ne dajo tako vjeti, kakor postopači in vagabundi.

G. pl. Dolinar. Kakor se vzame, časih že. (Gleda mej tem pazljivo po sobi.) — Zagrinjala pri oknu so v neredu — odmaknjena so v stran.

Vera (pristopi). Imate prav! — Kakor da bi kdo prav hitro skozi nje smuknil.

G. pl. Dolinar (popravi zagrinjala v red in zapazi pri tem majhno knjižico, katero pobere). Kaj pa je to? — Knjiga — pač čudno, kako pride ta med zagrinjala?

Vera. Pokažite — aha, to je pa Karolinčina knjižica o špiritizmu.

G. pl. Dolinar. Izvrstno! Kar sem našla, je velike cene vredno. (Vzame knjižico in jo prelistuje.) Posamezna mesta so podčrtana s svinčnikom — to nam mogoče pokaže pravo sled. (Se vsede, vedno v knjigo gledaje, k mizi.)

Karolina (pokuka malo izpod mize, pa se takoj zopet skrije). Za božjo voljo!

Vera (se vsede poleg tete, tako da sta obe obrnjeni proti občinstvu.) Da, da, le berite. Sprevideli bode, da duhovi znajo še vse kaj drugega, kakor da knjige prenašajo in zagrinjala v nered spravljajo.

G. pl. Dolinar. No, hočemo videti — tukaj je precej rdeče podčrtano mesto. (Bere.) Duh, katerega medij pokliče, naznanuje prihod počasi in polagoma. Dotična oseba, kateri se naj prikaže, čuti nekak notranji nemir.

Vera (jo prekine). Kakor jaz sedaj v tem trenutku, meni je kar tesno pri srcu in groza.

G. pl. Dolinar (dobrohotno se norčuje z njo). Neumnica, le poslušaj dalje. (Bere.) Živahnejša znamenja slede. Duh kmalu pocuka za obleko —.

Vera (prestrašeno poskoči). Teta!

G. pl. Dolinar. Kaj pa ti je?

Vera (jecljaje, strahopezljivo). Pocuka — za — obleko — ravno sedaj — me — je za obleko pocukal!

G. pl. Dolinar. Pa, golobičica, kakšna domišljija! Poslušaj le nadalje. (Bere.) Duh kmalu pocuka za obleko, kmalu stopi na nogo —

Vera (zavpije). Av!

G. pl. Dolinar (prašaje in grajaje). Vera!

Vera (kakor prej). Stopi — na nogo! V resnici, teta — sedaj sem prav natanko čutila, stopil mi je na palec desne noge.

G. pl. Dolinar. No, potem sem iz ne-previdnosti jaz sama storila, oprosti! — pa nadalje v knjižici. (Bere.) Včasih se ima občutek, kakor da bi duh nekoliko dregnil, sunil ali udaril.

Vera (skoči prestrašeno po konci). Za božjo voljo, mene je tudi sedaj precej sunil.

G. pl. Dolinar (jezno). Vidim, da hočeš z menoj norce briti.

Vera. Teta, kaj pa mislite? To je resnica, sveta resnica — prav močen sunljej je bil — mislila sem, da bom celo s stola padla —

G. pl. Dolinar (zapre knjigo, jo položi na mizo in vstane). Že vidim, koliko je ura bila. Ti nekoliko fantaziraš. Ti si domišljuješ, da vse vidiš, slišiš in čutiš, kar si domišljuješ. Veš ti, kaj moram iz celega posneti? Tvoje prav interesantne pravljice o strahovih niso nič drugega, kakor sad domišljije. Brala si to knjigo o špiri-

tizmu, razburila fantazijo in sedaj se trdno domišljuješ, da vidiš duhove tam, kjer jih nič ni.

Vera. Karolina jih je pa vendar tudi videla.

G. pl. Dolinar. Kakoršna gospodinja, takšna kuharica. Ti si ji prigovarjala in ona si sedaj sama domišluje. Da je nagnjena k vražam, kaže že to, da prav pridno to knjižico prebira, katero skorej gotovo vedno s seboj nosi in jo je zgubila, ko je po sobi pospravljala. — Zdaj vem, kaj je na celi stvari. Neumno je, da bi čakali duha, kateri le po tvoji glavi straši. Pojdi, ne bova dalje večerje odlašali.

Vera (neodločena). Pa sunljej — tako natanko sem ga čutila — tukaj pri želodcu —

G. pl. Dolinar (smeje se). To je lakota, deklica moja. Tega grdega škrateljčka bova takoj pregnali z malo, dobro večerjico. (Odpre vrata,) Tako! — Obsedno stanje naj preneha. Fiksno idejo iz tvoje glave bomo že sčasoma še pregnali. (Odideta na desno.)

Deseti nastop.

Karolina (sama — zleze počasi izpod mize.) Hvala Bogu, odšli sta. Dalje bi moj hrbet več ne vzdržal. To je bilo pametno od mene, da sem gospodično golobičico cuknila, ji na nogo stopila in jo končno

tako močno sunila, ravno ko je njena teta dotična mesta v knjigi brala. Mislila sem si, zdaj jo pa mora kurja pot obliti. — In res, tako je bilo — drugače bi še vedno tukaj čepela, kakor kura v kurniku. Pretkana teta je še premalo zvitá, ne bo me zasačila, sedaj mirno lahko dokončam svojo vlogo kot strah. Radi mene teta sedaj lahko tudi tu ostane, kakor dolgo hoče, mene to ne bo več motilo. — Torej naprej, počasi in veličastno, kakor se vsakemu dostojnemu strahu spodobi, ki nekaj še drži na svoje dobro ime. (Odhaja počasi čez oder in trka s palico vedno bolj tiho. V trenutku, ko gre skozi leva vrata, prideta teta in Vera od desne strani, tako da zapazita še odhajajočo Karolino.)

Enajsti nastop.

G. pl. Dolinar, Vera (obe naenkrat zavpijeta, ne prav močno, z začudenjem).
Tukaj!

G. pl. Dolinar (položi Veri hitro roko na usta). Tiho — videla sem ga — belo obleko, ki je izginila tam skozi vrata. — Dobro, da sva še enkrat nazaj prišli po knjigo — delala sem ti krivico.

Vera. Torej ste vendar enkrat prepričani — pa sedaj pojdiva.

G. pl. Dolinar. Kaj ti v glavo ne pade! Sedaj ga imava, saj mora vendar nazaj in prišel nama bo ravno v naročje.

Vera. Teta, Vi se vendar ne boste predrznili —?

G. pl. Dolinar. Ga prijeti? Zakaj ne? — Pa stoj! — Končno bi to ne bilo prav. — Mogoče je močna, krepka oseba, ki se iz rok strga in kateri nisem kos. Nobenega ni v bližini in nate ne morem računati.

Vera. Vedno govorite, kakor bi ne bil duh, temveč človek s kostmi in mesom.

G. pl. Dolinar. Pa še tak, ki ima prav dober apetit! — (Premišljuje.) Pa kako naj to naredim? — Za to je samo eno — zvijača! V belih oblekah sva, to je dobro. — Daj mi dva velika namizna prta, pa hitro, preden naju strah iznenadi.

Vera (vzame dva velika bela prta iz omare). To lahko dobite — tukaj — pa čemu?

G. pl. Dolinar. Zakaj — no, midve se greva tudi strahove. (Vzame prt čez glavo, tako da gre en konec čez obraz in se v njega zavije.) Hitro, tako naredi tudi ti.

Vera. Vsa se tresem, teta. (Se tudi zavije.)

G. pl. Dolinar. To je najlepši sprehod za strahove — (ji pomaga) — se že močno mrači, mislim, da bo to zadostovalo.

Vera. Ja, kaj naj pa rečem?

G. pl. Dolinar. Čisto nič! Strahovi ne govoré dosti. Le tako vse naredi, kakor jaz in odkrij se še-le takrat, ko se jaz odkrijem. — Tiho — slišim trkati — že pri-

de. Hitro za omaro. (Potisne Vero hitro v kot med steno in omaro in se pred njo postavi.)

Dvanajesti nastop.

Karolina pride počasi od desne strani in vedno pritrkava na tla. Prejšnj.

Karolina (ima kapuco čez obraz in dozdeva se, da težko nese). Se mora le korajžo imeti — oh, je to težko! (Prišla je do srede odra.)

G. pl. Dolinar, Vera (ji stopita počasi nasproti).

Karolina (zakriči na glas). Za pet ran božjih! (Pod plaščem skrita torbica ji pade iz rok, tako da se jabolka, fige itd. trkalikajo čez oder.) Pomagajte, strahovi so prišli pome. (Hoče hitro na desno zbežati.)

G. pl. Dolinar (kateri Vera sledi, ji zastopi pot; z globokim glasom). Stoj!

Karolina (pade prednjo na kolena). O, dragi gospod strah, pustite me pri življenju. Brezbožno je bilo od mene, da sem kaj takega storila, v jedilno shrambo sem hodila samo radi tega, ker sem bila sladkosnedna. Gotovo sem Vas hudo razžalila — pa gotovo ne bom nikdar več storila — nikdar več v svojem življenju. — In tudi ne bom več gospodične cukala, ji na nogo stopala in je suvala, da bi me imela za dostojnega duha, kakor to v knjigi stoji. (Poskuša plašč in kapuco raz-se str-

gati.) Tukaj imate tudi moj strašilni plašč — nikdar ga ne bom več oblekiala — in sedaj imejta usmiljenje z menoj, ljuba gospoda duhova in dovolita mi, da hitro odidem. (Odloži popolnoma plašč.)

G. pl. Dolinar in Vera (začudeno stopita za en korak nazaj in se jameta vedno glasneje krohotati). Karolina ? ! Torej ti! (Odvržeta tudi svoje halje.)

Karolina (zavpije). Jezus, Marija! Milostljiva gospa in gospodična!

(Sledeče hitro eno za drugim.)

G. pl. Dolinar. Torej ti si bila strah, ki je tukaj strašil?

Karolina (jokaje). Dà, dà!

Vera. In ti si me tako salamensko sunila in mi na nogo stopila?

Karolina (vedno bolj v joku) Dà, dà!

G. pl. Dolinar. Ti si bila pač tukaj pod mizo?

Karolina (kakor prej). Dà, dà!

Vera. In ti si vsak dan iz jedilne shrambe jemala?

Karolina (vedno bolj ihtoč). Dà, dà!

G. pl. Dolinar. Ali naj te izročiva policiji?

Karolina. Dà, dà! (Se premisli.) Oh ne, ne!

Vera. Sramota! — O, teta, sramujem se svoje neumne vraže in svoje bojazni; — kako sem se mogla dati slepiti od Karoline!

Karolina (vsa potrta). O, gospodična, prosim, ne spodite me takoj od hiše!

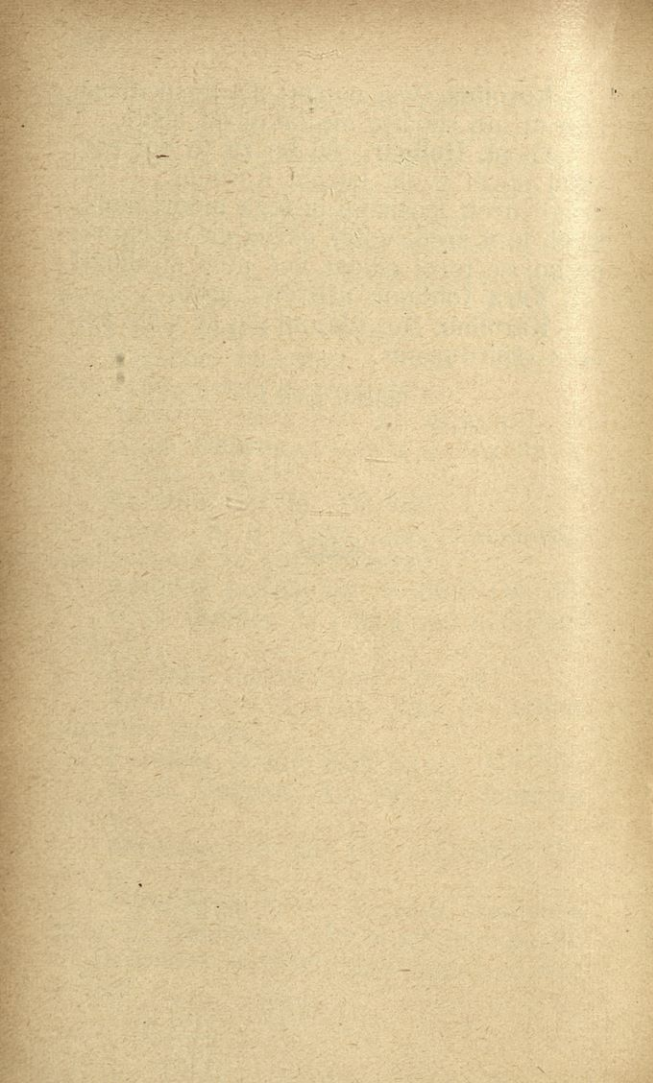
G. pl. Dolinar. Naj bo za to pot prestani strah tvoja kazen, Karolina; ti pa dragi otrok, posnami iz tega modri nauk: strah je v sredi votel, okrog ga pa nič ni; ne boj se torej nikdar več pred strahovi!

Vera (objame pristrčno teto).

Karolina. No, zdaj mi naj še eden pride s »špirtusom«.

(Zastor pade.)

Poštna skrivnost

ali začarano pismo.

Burka v enem dejanju. — Poslovenil Fran
Rihar.

Izdalo „K. s. izobraževalno društvo“ v Mekinjah (z dovoljenjem
Jos. Kösela v Kemptenu, založnika nemškega izvirnika).

Osebe:

Matic, hlapec v pivovarni.

I. pismonoša.

II. pismonoša.

Brivec.

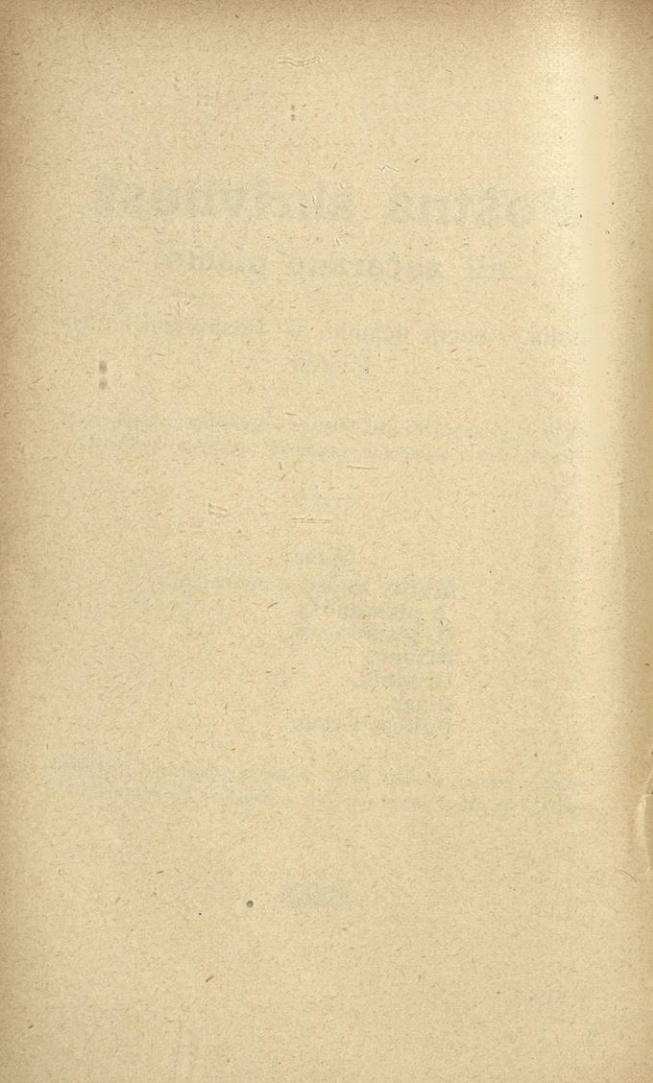
Uradnik.

Pisar.

Policaј Česen.

Ulica v mestu: na eni strani poslopje z napisom „Pisemska
pošta“, na drugi strani poslopje z napisom „Tovorna pošta“.

Prvi prizor.

Matic (nastopi ter ogleduje hiše na levi in desni). Mislim, da sem prav prišel; tu nekje mora biti pošta. Vendar, šment! Kje neki bom dobil svoje pismo (ogleduje obe strani ulice), tukaj ali tam? Tako se godi človeku, če se ni v šoli nič naučil. Sicer sem celih pet let drgnil klopi v šoli, pa se še brati nisem naučil. Nekaj kljukastih črk sem si utepel v glavo, pa sem še tiste pozabil. Tamle gori nad vratmi je že nekaj zapisanega; znabiti se tole bere pošta: (Gleda neumno v napis); kleka! Kdo bo neki to bral, ker so črke tako zvite in zakrivljene; prav nobene ne morem poznati. Najbolje bo, da koga pričakam in vprašam. — Danes bom prejel pismo. Kako se ga veselim, juhe! Tako se mi je nocoj sanjalo in kar se mi sanja, to je vse res. To vem še od lanskega leta. Takrat se mi je sanjalo, da bom zaprt, in res! Sedel sem cele tri dni. Zares, radoveden sem, kdo mi je poslal pismo? Mislim, da Urška. Tako bo in prav nič drugače. Ta mi je pisala, gotovo k mojemu godu. Pa še nekaj pričakujem od nje! Mesenih klobas, tako je, mesenih klobas! Saj Urška dobro vé, kako jih rad jem; gotovo, dobil bom s pismom še mesenih klobas. Kako se jih veselim, kar sline se mi cedé po njih! No,

kako bom pa vendar prišel do svojega pisma? (Se ozre.) Aha, tamle prihaja pismonoša. Kar vprašal ga bom.

Drugi prizor.

Pismonoša (nesoč kup časopisov in pisem pride od ene strani ter hoče mimo).

Matic. Hola! pismonoša, čuj! Ali imaš kakšno pismo name?

Pismonoša. Kako bom jaz to vedel. Saj te ne poznam. Ti mi moraš povedati svoj naslov.

Matic. Naslov? Čudna beseda! Kaj pa je to: naslov?

Pismonoša. Tisto, kar je na pismu zunaj zapisanega, se imenuje naslov.

Matic. Kako pa morem jaz vedeti, kaj je zunaj na pismu zapisanega, če še pisma nimam ne?

Pismonoša. Osel! Ti mi moraš povedati, kako se pišeš, kako te kličejo, potem morem šele pogledati, če imam kakšno pismo zate.

Matic. A — tako! Sedaj se mi je v glavi zjasnilo. Meni je ime Matic.

Pismonoša: Naprej! Matic —!

Matic. Naprej! Matic Srakar, hlapec v pivovarni pri »Črnem orlu«.

Pismonoša (išče med pismi). Tukaj, zares, je pismo nate!

Matic. Tako je, to pismo je moje, Urška ga mi je pisala. Toda, ljubi pismonoša,

ali bi mi hotel skazati dobroto? Saj ne bo zastonj, bom plačal!

Pismonoša. Zakaj pa ne? Kaj torej želiš?

Matic. Bodi tako dober in mi pismo preberi.

Pismonoša. Ali ne znaš sam brati?

Matic. (Odkimuje.) Neee. V šoli se nisem mogel nič naučiti.

Pismonoša. Prebral bi že pismo; toda vedi, da imamo pri poštah poštno skrivnost in ne smemo nič brati, pa tudi nič povedati, če smo kaj zvedeli.

Matic. Le preberi, le! Ti bom pa danes zvečer plačal par vrčkov! Ali veš kaj? Jaz bom stopil za tistole hišo in ti prebereš pismo, potem mi boš pa lahko povedal, kaj stoji v pismu?

Pismonoša. Ne boš Jaka! Bi jo lahko naletel. Če me kdo zasači, bom izgubil službo in kruh. Ne smem, prijatelj; prelomil bi poštno skrivnost.

Matic. Stoj! Že vem, kako narediva! Ti beri pismo na glas; da pa ne boš nič slišal in vedel, kaj bereš, ti bom zatisnil ušesa! Potem pa ne moreš nič vedeti, kaj je v pismu.

Pismonoša. To storiš lahko. Daj torej pismo sem! (Ga vzame. V stran.) Čakaj, neumno teslo, ne besedice ne boš zvedel, kaj stoji v pismu. (Glasno.) Pod enim po-

gojem ti preberem pismo: če namree obljubiš, da me ne boš nobeni živi duši izdal. Tega ne smeš zaradi poštne skrivnosti.

Matic. Nobenemu človeku ne bom povedal, prav nobenemu. Pa bom tudi mož beseda. Kar zanesi se name. Tudi črhnil ne bom o poštni skrivnosti.

Pismonoša. Torej nastavi ušesa in poslušaj! (Hitro pogleda pismo.) Tako torej, ti misliš, da je to pismo od Urške?

Matic. Kaj pa da, kdo bi mi sicer pisal?

Pismonoša. Pa si res uganil! Torej Urška ti piše (bere): Dragi Mihec!

Matic. Kaj? Dragi Mihec? Mihec? Kdo bi pa bil ta Mihec?

Pismonoša. Kdo je ta Mihec, pa ne smem povedati, to spada med poštne skrivnosti.

Matic. Kar ne gre mi v glavo, zakaj je Urška tako neumno pisala; pisati bi mi morala: Ljubi Matic, zato ker sem jaz Matic.

Pismonoša. To ji pa moraš sam povedati. Znabiti pa Urška ni znala zapisati tvojega imena. Zakaj pa tudi imaš tako neumno ime? Poslušaj dalje! Tako ti piše Urška. (Bere.) Pisati ti moram, da veš, da ti pišem; pretekli teden je imela rdeča krava telička, — da, da, telička je imela, tako stoji tukaj črno na belem — in če pogledam tega velikega teleta, mislim vedno na svojega ljubega Matica. (Go-

vori.) Poglej no! Urška piše tukaj Matuc namesto Matic, ker res ne zna tvojega neumnega imena prav zapisati. (Bere.) In tako ti tudi pišem, da veš, da ti pišem: mi smo zaklali veliko svinjo, da boš vedel.

Matic. Stoj vendar! Ali Urška ne piše nič o mesenih klobasah?

Pismonoša. Potrpi no! Mesene klobase šele potem pridejo na vrsto. Sedaj je šele svinja zaklana. (Bere.) In tako ti pošljem tri pare prekajenih klobas; naj ti prav dobro teknejo!

Matic. Sedaj mi pa vendar povej: kje pa so tisti trije pari klobas?

Pismonoša. Tega ti pa zopet ne smem povedati, ker je to poštna skrivnost.

Matic. Toda, ali mar klobase niso v pismu? Saj stoje notri zapisane! Pa vendar niso vun padle?

Pismonoša. Kaj ti vendar ne pade v glavo? Kako bi mogle klobase tičati v malem pismu? Saj vendar niso zrezki (ali »nudeljni«)? Veš, kaj ti svetujem? Glej, tam je tovarna pošta; tam čakaj četrte ure; potem pa potrka na okno. (Mu pokaže na okno pisemske pošte.) Če ti izlepa in radi ne dajo klobas, jih pa terjaj izgrda od gospodov. Sklicuj se pa kar na poštno skrivnost! Mene pa ne smeš izdati, Bog obvaruj! Sicer me spraviš še ob kruh!

Matic. Le kar brez skrbi bodi, molčal bom kakor grob. Če mi pa gospodje tamle ne bodo klobas izročili — veš, potem bom pa zrojil, — če jim tudi celo bajto zbijem in poderem. Meni je malo mar ta preklicana poštna skrivnost.

Pismonoša. Ti, veš, sedaj pa moram po opravkih. (Zase.) Ta mi prav gotovo ne bo dal brati nobenega pisma več. (Smejoč se odide.)

Tretji prizor.

Matic: Tako, sedaj vsaj vem, kako se naj obnašam. V tistile hiši, tamle, je pošta. Pri okencu bom moral potrkati. No, v božjem imenu, bom pa še malo časa počakal. Hm! Pa vendar ne bo v pismu kakšne pomote? »Ljubi Mihec!« stoji notri, tako mi je bral. Kaj pa, če se je Urška zmotila ter znabiti mislila na Mihca, velikega hlapca? Če bi pa bilo tako, potem bi kar najraje zdivjal! (Ogleduje poštno poslopje.) Klobase bom zahteval; če jih pa koj ne dobim, bo pa šunder in ropot! Glej, tamle pride brivec. Ta mi mora pismo še enkrat prebrati. Bom bolj na trdnem.

Četrty prizor.

Brivec (hoče urno steči preko odra).

Matic. Stoj, prijatelj, brivec! Stoj! Počakaj vendar!

Brivec. Kaj bi pa rad? Ali te naj obrijem? Ali počešem? Ali ostrižem; na kratko, na dolgo? Ali naj ti z dišečim mazilom namažem lase?

Matic. Teh stvari nič ne potrebujem; neko drugo prošnjo bi imel do tebe; stori mi dobroto, saj ne bo zastonj.

Brivec (stopi bliže). Če dobro plačaš, zakaj pa ne. Kaj takega bi pa rad?

Matic. Bodi tako dober ter mi preberi to-le pismo!

Brivec. Pismo naj ti preberem? Kaj tega ne znaš sam?

Matic. Ne, mi je žal, da ne! Jaz ne znam ne brati, ne pisati.

Brivec (mu pogleda blizu v oči). To ti pa prav rad verjamem, da se nisi nič naučil. Tvoje oči so zares čudne, prijatelj. Jaz najdem pri tvojih očeh veliko napako.

Matic. Ali res? Potem pa ne more biti čudno, če se nisem nič mogel naučiti. Kakšno napako pa vidiš na mojih očeh?

Brivec. Kako napako, vprašaš? Ti ubogo, v vednostih zaostalo človeče, ti, ki nič ne znaš in nič ne umeš, ti še dvomiš nad mojo visoko učenostjo? Jaz ti bom že prižgal luč v glavi; ti imaš oči narobe v glavo postavljene.

Matic. Ni mogoče!

Brivec. Mogoče ali nemogoče; res pa je le! Tedaj, zvesto poslušaj, kaj govori visoka učenost! Tvoje desno oko bi mo-

ralo biti na levi, in levo oko na desni strani. Ali ti sedaj tvoja prazna glava pove, zakaj se nisi nič naučil?

Matic. Sedaj pa razumem, jasni se mi v glavi. Zdaj še-le vem, zakaj se je gospod učitelj z menoj zastonj trudil in trpinčil.

Brivec. Naj bo! Daj torej pismo sem! Prebral ti ga bom! (Zase.) Čakaj neumna butica, slišala boš čudne reči.

Matic. Tu je pismo. Od Urške je!

Brivec. Od Urške? Kako pa moreš to vedeti? Saj ne znaš brati!

Matic. Zato, ker se mi je nocoj tako sanjalo.

Brivec. No, potem bo pa že tako. Torej poslušaj!

Matic. Za božjo voljo, ne beri vendar tako glasno, zaradi poštna skrivnosti! Noben drug ne sme slišati, gre se za klobase!

Brivec. Kaj meni mar poštna skrivnost? Mi razumemo še kake višje skrivnosti; znamo dreti zobe in marsikatero bolezen ozdraviti. Naša umetnost presega vse skrivnosti! Ali ti naj naštejemo vse družine v mestu, katere brijem in strižem? Tega ne storim! Torej molči o svoji neumni poštni skrivnosti! (Bere.) Moj ljubi sin!

Matic. No, od katerega pa je pravzaprav pismo?

Brivec. Pismo ni od Urške, ampak od tvojega očeta. Povej mi, kako je bilo tvojemu očetu ime?

Matic. Tako kot meni; za Matica so jih klicali.

Brivec. Se vjema! Vidiš, tukaj odspodaj stoji podpis: »Tvoj oče Matic«.

Matic. To pa vendar ne more biti prav, ker so moj oče že pred petimi leti umrli.

Brivec. To je vseeno; umrli ali ne umrli! Pismo je vendar tukaj; ali mar ni tukaj?

Matic. Seveda, pismo je tukaj!

Brivec. Pismo so gotovo na pošti kam založili, da se je tako zakasnelo. Tega je pa gotovo kriva poštna skrivnost. Torej poslušaj, človek, kaj ti oče pišejo z onega sveta! (Bere.) Ljubi sin Matic! Jaz ti moram pisati, da se mi prav dobro godi in da sem zdrav; upam, da se imaš tudi ti dobro. (Govori.) Iz tega spoznaš, da se tvojemu očetu dobro godi.

Matic. Tega sem pa res vesel; gotovo so v nebesih.

Brivec. Seveda, v nebesih so in od tam ti pišejo. (Bere.) Prav očetovsko te prosim, da bodi prav priden, moli rad in hodi večkrat v cerkev, da boš kdaj pošten človek. Pozdravlja te tvoj skrbni oče Matic. (Mu vrne pismo.) Prav zares! Vesel si lahko, ker se tvojemu očetu tam v

večnosti tako izvrstno godi. Vendar se mi pa zdi, da ti s pismom nič kaj nisi zadovoljen; zares, kar čudno se mi obnašaš.

Matic. Nekaj se mi prečudno zdi! Ali od mesenih klobas ne stoji nič v pismu?

Brivec. Kaj ti vse v glavo ne padé! Osel oslovski! Mar li res misliš, da ti bodo oče ondi iz nebes pošiljali mesene klobase? Pamet!

Matic. Tega ravno ne mislim. Vendar ti moram povedati, da mi je že pismonoša prebral pismo ter mi rekel, da mi je Urška poslala tri pare klobas.

Brivec. Tega pismonoša gotovo ne vé, ker ga veže poštna skrivnost. Klobase boš pa pač dobil tam-le na pošti. Kar tam-le pri oknu potrka in poprašaj! Zdaj pa moram naprej; sem se že tako predolgo s teboj mudil. Naj ti tvoje klobase prav dobro teknejo. (Odide.)

Peti prizor.

Matic. Pri moj Lavdon, sedaj pa res ne vem, kaj je s tem vražjim pismom! Pa saj ni kake copernije zraven! Bes te plentaj! Pismonoša je dejal, da je od Urške in od nje tudi mora biti, prav gotovo, saj se mi je tako sanjalo in pa zato tudi, ker mi je poslala okusne klobase. Brivec pa je nekaj kvasil, da je od mojega očeta. Če poštna skrivnost ni kriva te zmešarije, potem je pa pismo začarano, in to gotovo,

Bi skoraj raje imel, da bi ne bil dobil nobenega pisma. Ko bi se klobas ne veselil, bi pismo kar treščil v vodo. Sem že nasažen! (Vzame pismo v roke ter ga ogleduje od vseh strani.) Tako bo in nič drugače: pismo je začarano. To že spoznam na papirju; saj je tukaj zadaj nekaj tiskanega; te čire-čare so gotovo od copernic iz Kleka. Bes te lopi! (Vrže pismo na tla ter ga ježno pohodi.) Sama copernija. Pa bo res najbolje, da jo kar domov popiham! (Gre do kulis, misli ter se zopet vrne.) Toda ne! Pisma ne pustim tukaj, sicer se mi še kdo drugi polasti mojih klobas. (Pobere zopet pismo ter ga spravi.) Sedaj bom pa kar tam-le na okno potrkal ter po klobasah povprašal, da izvem kaj gotovega, kaj je s temi klobasami. (Gre k oknu ter hoče potrkati; kar pride pismonoša s tovorčki.)

Šesti prizor.

Pismonoša II.

Matic. Čuj, ti pismonoša, ti mi pa ravno prav prideš! Stopi no sem ter mi skaži dobroto.

Pismonoša. Kaj pa hočeš od mene? Ali naj te na ramo na'ožim in v tvojo pivovarno nesem?

Matic. Ljubi prijatelj! Dobil sem pismo (ga izvleče), pa bi te prosil, da mi ga prebereš!

Pismonoša. Saj menda to lahko sam storiš! Ali ti pa kaj manjka tu gori v zgornji shrambi. (Pokaže na Maticovo glavo.) To bi bilo klasično.

Matic. Sram me je, pa povedati le moram: nisem se v šoli nič naučil.

Pismonoša. V šolo si pa menda le hodil. Kako so ti pa mogli dati izpustnico? Gotovo sta takrat učitelj in gospod nadzornik zatisnila obe očesi. Kaj ne?

Matic. Narobe. Ko so me iz šole izpustili, se mi ni prav nič hudega zgodilo.

Pismonoša. To pa vendar ni bilo mogoče!

Matic. Čakaj, ti bom povedal. Še danes se moram smejati, če na to mislim. Moja mati so me nekaj evangelija na pamet naučili. »V tistem času«, toliko sem si vlepel v glavo, naprej pa si nisem nič mogel zapomniti. Tako sem ponavljal tudi v šoli: »V tistem času«, kakor bi bral iz knjige. Gospod nadzornik mi čez rame pogleda v knjigo, se začne na ves glas smejati ter reče: Matic, saj ti nimaš evangeliske knjige pred seboj, ampak kuharske bukve svoje matere! V naglici sem popadel napačne bukve, ko sem tekel v šolo. Kako so se potem v šoli smejali, da bi kmalu popokali. In tako so me izpustili iz šole. No, sedaj sem ti povedal. Ti pa bodi tako dober in mi sedaj preberi pismo. Ali pa znabiti tudi ti ne znaš brati?

Pismonoša. Kaj? Kako? Da bi jaz ne znal brati! To bi bilo klasično! Sedem let sem hodil v šolo, sem izpraznil mnogo steklenic piva, vina ter sem nazadnje srečno naredil skušnjo za pismonošo. In jaz bi ne znal brati? Daj sem pismo! (Ga vzame.) Odkod si pa dobil pismo?

Matic. Od Urške.

Pismonoša. Tako, tako. To je klasično! Torej hočemo prav mirnodušno poslušati, kaj ima Urška na srcu. (Ogleduje pismo, zase.) Ta osel ne bo zvedel prav nobene besedice, kaj v pismu stoji! (Glasno.) Pismo pa ni od Urške, ti se motiš.

Matic. Da bi ne bilo od Urške? Ali me hočete za nos potegniti? Od katerega bi pa sicer bilo? Ali od mojega očeta?

Pismonoša. Pismo to ni od Urške, pa tudi ne od očeta, ampak od stare matere.

Matic. Kaj? Od stare matere? Naka! To pa že ne more biti res!

Pismonoša. Zakaj bi ne moglo biti od stare matere, te vprašam?

Matic. Zato ne, ker nobene stare matere nimam. Jaz imam samo mater, ki pa še niso tako stari, ampak srednjih let in debeli.

Pismonoša. To je klasično, zares prav klasično! Kje si pa s pametjo, ti tele telečje, če ne veš nič o tem, da imaš staro mater! (S povdarkom.) O Matic, Matic!

ki si zrastel med mirnimi kokošmi in gošmi in v senci kravjih in volovskih repov, ki si se zredil od žgancov in knedelnov ter se napajal s kislim in zagrizenim mlekom, ti si nisi v šoli pridobil niti toliko učenosti, da bi kuharske bukve znal ločiti od evangeljske knjige! Tvoja neumna pamet niti ne seže tako daleč, da bi prišla od očeta in matere do stare matere. Zapomni si to, Matic, za celo življenje: Vsak umrljivi človek ima dva stara očeta in dve stari materi.

Matic. Kaj poveš! To je pa res veliko! O tem se mi pa še sanjalo ni!

Pismonoša. Klasisime! Klasično čez klasično! Že vidim, da ti bom moral na sintetičen način dati potrebne nauke. Povej mi: Ali živi v vaši hiši stara žena?

Matic. Živi, živi; gotovo je stara več kot 80 let.

Pismonoša. Kako jo pa kličete?

Matic. Za staro Agato.

Pismonoša. Agata! Vidiš, ta Agata bo gotovo tvoja stara mati. Če ona ni mati tvoje matere, je pa mati tvojega očeta. No, ali ne bo tako?

Matic. Kako bi mogel jaz to vedeti! Saj me še takrat ni bilo na svetu. Znabiti je pa le tako, kakor vi pravite.

Pismonoša. Klasično! Tako bo gotovo! Če prideš domov, pa vprašaj in iz-

vedel boš. Zdaj ti bom pa pismo bral. (Bere.) Moj ljubi Matic! Neka moč me sili, da ti pišem; zdrava sem in zadovoljna, kar te bo gotovo veselilo. Čez tri tedne bo pri nas žegnanje; pridi takrat k nam; nas bo zelo veselilo.

Matic (hitro seže vmes). Ali ni nič notri povedanega od klobas?

Pismonoša. O, le počasi, le počasi! Vsega pa res ne morem koj tebi prebrati. (Bere.) Pa piši, kdaj boš prišel. Sporočim ti pa tudi, da je tehtala velika svinja tri cente in da ti mati pošlje pet parov klobas. Zdrav jih povžij. Pozdravlja te tvoja stara mati. (Govori.) Ali slišiš? Tvoja stara mati! Agata je torej tvoja stara mati.

Matic. No, meni je že prav, če ji moram reči stara mati. Toda, kje so pa klobase?

Pismonoša. V pismu jih seveda ni! Tamle na pošti jih boš pa gotovo dobil. Potrkaj prav močno na okno; če ti koj ne odpro, potrkaj še hujše! Če ti pa klobas koj ne izroče, potem moraš biti pa hud, jezen.

Matic. Bodo že videli, kaj se pravi mene dražiti.

Pismonoša. Sedaj moram pa drugam; dolžnost me kliče. Naj ti klobase prav dobro teknejo. Pa zdrav ostani! (Gre.)

Sedmi prizor.

Matic. Torej od Urške tri pare, od stare matere pa pet parov, to je vkup (šteje na prste) šest, sedem, osem parov. Kako se jih veselim! Sedaj bom pa kar na okno potrkal. (Gre k oknu.) Sedaj pa le še ne vem za gotovo, ali naj tule ali tamle potrkam. (Si ogleduje obe poslopji.) Pismonoša mi je rekel: tukajle! Brivec pa: tamle! Tu je okno in tam je tudi okno. No, take škode ne bo, če ne potrkam na pravem kraju. (Nastavi ušesa in posluša.) Nič ne slišim. (Potrka.) Hoj, odprite! Ali ni nobenega v pajnu? (Zopet posluša.) Ali ste se potajili, kar vas je notri? (Trka močnejše.) Oj, oj, gosposki botri, odprite. Moje klobase mi dajte! Ali čujete? Klobase hočem imeti!

Glas (za oknom; okno se nekoliko odpre). Kdo pa rogovili zunaj?

Matic. Moje klobase mi dajte! Tukaj na pošti so!

Glas. Tukaj je pisemska pošta, tamle na drugi strani je tovarna pošta. (Okno se zapre.)

Matic. Aha, že vem, na pravem kraju nisem potrkal. Malo sem se zmotil. Pa nič ne dé! Tamle torej na drugi strani! Tam bom poskusil svojo srečo. To pa rečem: Če mi še tam klobas koj ne dajo, mi bo pa kri zavrela. Maticova pest je

trda, boste skusili, vi škrici! Kaj meni mar poštna skrivnost? (Potrka na drugi strani na okno.)

Glas. Kaj hočete? (Okno se nekoliko odmakne.)

Matic. Tri pare klobas od Urške in pet parov od stare matere!

Glas. Te boš pa najbrže dobil pri mesarju. Svoje klobase pojemo sami. (Okno se zapré.)

Matic. Kaj? (Srdito.) K mesarju me pošljete po klobase? Klobase sami pojedete? To je pa že preveč! Kar udaril bom. (Kriči.) Moje klobase vun! (Kriči še bolj.) Vun s klobasami! (Začne razbijati po oknu.) Vun, pravim. (Še bolj razbija.) Vun s poštno skrivnostjo. (Vedno huje razbija; čuje se rožljanje razbitih šip.) Vun, pravim, če ne bo vse drobno!

Osmi prizor.

Policaj (stoji za zadnjo kuliso in gleda Matica; zase). Tega korenjaka naj uklenem in k sodniji odpeljem? Ta me v svoji jezi lahko pobije kakor psa. Bom poskusil z zvijačo, če bo šlo.

Matic (ki še ne opazi policaja). Zadnjič, pravim: Vun s klobasami, če ne . . .!

Policaj. Poslušaj, ti dobri prijatelj! Kaj pa je vendar s klobasami?

Matic. Urška mi je poslala tri pare in stara mati pet parov; te hočem imeti!

Policaj. Zakaj ti pa klobas nečejo dati?

Matic. Ker jim je poštna skrivnost na poti, pravijo.

Policaj. Verjamem, da jim dobre klobase diše. Odkod pa ti vendar veš, da so klobase po pošti došle?

Matic. Če je pa Urška tako pisala in stara mati so tudi tako pisali, potem mora že biti tako.

Policaj. Seveda je tako. Vendar zato še ne smeš tako hud biti. Ti bom pa jaz pomagal, da prideš do klobas. Bo šlo prav gladko!

Matic. Kaj? gladko bo šlo, če klobas ne dobim? Kar vse bom razbil na drobne kosce!

Policaj. Tega pa res ni treba storiti! Ti boš dobil klobase prav gotovo. Kar na policijo bova šla.

Matic (hitro). Veš, ti prijatelj, s policijo me pa kar lepo na miru pusti. Tam bi zopet znabiti moral ričet jesti, kakor se je še pred kratkem zgodilo.

Policaj. Nič se ne boj! Če sem jaz zraven tebe, se ti ne bo nič zgodilo. Ti boš vložil tožbo, jaz bom pa za pričo.

Matic. Naka! S tožbami pa nič kaj rad nimam opraviti! Jaz hočem le klobase imeti.

Policaj. Kar lepo z menoj pojdi. Če ne boš tožil, gotovo ne boš dobil klobas;

to ti mora pač jasno biti. Če pa že sam nočeš tožiti, bom pa tožil jaz, da ti pošta neče izročiti klobas. Ti boš samo potrdil, da je moja tožba pravična.

Matic. Kako bom pa dobil potem klobase?

Policaj. To bo šlo kaj hitro. Gospod policijski načelnik bo pisal pošti in bo zahteval po sodnijski poti, da morajo biti klobase v eni uri v tvojih rokah, sicer bo pošta kaznovana. To bo prav gotovo pomagalo.

Matic. Če se bodo pa gospodje izgovarjali s poštno skrivnostjo?

Policaj. Pri sodniji ne poznajo nobenih poštnih skrivnosti in ne dajo zanje počenega groša. Veš, to je kazenska zadeva.

Matic. In klobase?

Policaj. Pusti me, da izgovorim. Jaz bom nesel pismo na pošto; ti boš pa na policiji počakal, dokler ti ne prinesem klobas. V pol ure bo vse končano.

Matic. Kaj pa, če me spelješ na led?

Policaj. Jaz ti ne morem pomagati, če nočeš. Še žal ti bo za okusne klobase, še žal, boš videl.

Matic. No, ne zameri! Veseli me, da se hočeš zame potegniti. Boš videl, ne bo zastonj. Danes zvečer se bova dobro imela, jedla in pila bova, da bo miza mokra.

Policaj. Vidi se, da si dober človek; samo za en poliček boš dal, več pa nečem, in ne smem, ker nas policaje ostro opazujejo. Torej kar z menoj pojdi. Med potjo se bova že še bolj natanko pomenila.

Matic. Pa bodo ljudje mislili, da me boš zaprl!

Policaj. Kaj ti ne pade v glavo! Počasi bova šla; mislili bodo, da sva prijatelja. Se boš še zato lahko postavil, če greš s takim gospodom.

Matic. No, bova pa šla! (Oba odideta.)

Deveti prizor.

Sodnijska soba. Pri mizi sedi uradnik ter prebira akte; pri drugi mizi sedi pisar.

Uradnik (odpre pismo). Prav rad bi videl, kakšne bolečine ima poštno ravnateljstvo, da kliče policijo na pomoč. (Bere.) Veleslavna policijska direkcija! Danes dopoldne ob devetih je velik človek razbijal s pestjo po poštnih oknih tako, da je več šip razbil. Policijski strežaj, ki je obdolženca sam videl pri tem dejanju, je izvedel, da se ta človek piše za Matica Srakarja in je za hlapca v pivovarni pri »Črnem orlu«. Obdolženec naj se radi nasilstva in narejene škode sodnijskim potom kaznuje. Srakar je zahteval pri pošti klobase; ker pa noben zavoj na njegov naslov ni došel, ga mu poštni uradnik tudi ni mogel izročiti. Poštno vodstvo. —

(Pisar'u.) Ali je to oni hlapec, ki je dopoldne tako silovito razgrajal pred pošto?

Pisar. Da, tisti je. Križ je s tem človekom. Neumen je kot noč; kar si je v glavo utepel, to misli, da je resnica in se ne dá prepričati. Taji pa nič, česar so ga obdolžili.

Uradnik. Poiščite kazensko polo! Kmalu ga bo stražnik sem pripeljal.

Pisar (išče med papirji). Skoraj ne verjamem, da bi izlepa šel s stražnikom. (Predloži polo uradniku.) Tu je kazenska pola.

Uradnik (bere iz pole). Pretep, poškodovanje tujega blaga. No, Matic res ni noben angel več. (Trkanje na vrata.) Aha, že gre! Notri!

Deseti prizor.

Policaj in Matic vstopita.

Policaj (pozdravi po vojaško). Ponižno naznanjam, gospod policijski vodja, da sem pripeljal Matica Srakarja.

Uradnik. Ali si ti Matic Srakar?

Matic. Meni se zdi, da sem tisti.

Uradnik. Točnejše odgovori: Ali si, ali nisi?

Matic. Seveda sem jaz Matic Srakar.

Uradnik. Zakaj te je policijski stražnik sem pred mene prignal?

Matic (policaju). No, sedaj pa govori zame. Saj si mi obljubil. Toži sedaj pošto v mojem imenu, da mi dá klobase.

Uradnik. Matic Srakar, jaz vprašam tebe, zato odgovarjaj meni. Torej, zakaj te je stražnik sem prignal?

Matic. Poslušajte, gospod policaj-minister, tale policaj mi je obljubil, da bo zame tožil pošto, sicer bi me ne spravil izlepa seboj! (Stražniku.) Sedaj pa kar urno povej, ali ni to res, kar sem rekel? Govori! Ali nimaš jezika? Poglejte, gospod, obljubil mi je, da bo zame govoril, sedaj pa neče govoriti!

Uradnik. Čuden človek to! Ker sam ne zna odgovoriti, pa povejte Vi, policijski stražnik, zakaj ste Matica Srakarja sem pripeljali in kaj hočete proti njemu pričati.

Policaj. Nesel sem pisma na pošto. Ko sem jih oddajal, sem zaslišal razbijan'e po oknu in močan glas; klobase vun! Ker pa noben zavoj s klobasami na Srakarja ni došel na pošto, ga mu tudi niso mogli izročiti. Nato se je mož raztogotil in je razbil okna . . .

Matic. Vse to je res, gospod! Sedaj naj pa še pove, kaj je s klobasami, ki sta mi jih poslali Urška in stara mati.

Uradnik. Srakar, ti ne smeš policijskemu stražniku segati v besedo! Ako še to enkrat storiš, te bom dal koj pod ključ! Nadaljujte, policijski stražnik!

Policaj. Kolikor vem, je šel Srakar danes dopoldne na pošto iskat pismo.

Uradnik. Srakar! Kako si pa vedel, da imaš pismo na pošti?

Matic. No, to sem lahko vedel zato, ker se mi je tako sanjalo. In kar se meni sanja, je vse res. Poglejte, gospod policaj-minister, meni se je sanjalo, da me boste dali zapreti in zares zaprli ste me.

Uradnik. Kdo ti je dal pismo?

Matic. Pismonoša.

Uradnik. Zakaj pa nisi koj nato šel domov, ampak si ostal pred pošto?

Matic. Gospod minister! Reč je tale. Jaz ne znam brati in nato mi je pismonoša prebral pismo ter mi povedal, da mi je Urška poslala klobase. Kje bi pa klobase dobil, mi ni smel povedati.

Uradnik. Zakaj ne?

Matic. Ker ni smel izdati poštnih skrivnosti.

Uradnik. Ali si še potem ostal pred pošto?

Matic. Seveda sem še ostal tam. Potem je pa prišel brivec in sem tudi njemu dal prebrati pismo. Brivec pa je iz pisma bral, da mi piše oče; drugi pismonoša pa mi je rekel, da je pismo od stare matere.

Uradnik. Od katerega pa si pravzaprav pričakoval pismo?

Matic. Od Urške, ker se mi je sanjalo, da mi bo ona poslala nekaj prekaženih klobas.

Uradnik. Stražnik, kaj veste še opomniti?

Policaj. Kolikor sem se mogel prepričati, so ti trije navihanci Matica za nos potegnili in pošteno nalagali.

Uradnik. Ali ste Vi pismo tudi prebrali?

Policaj. Ne, ker me ni prosil za to.

Uradnik (Maticu). Daj pismo stražniku, da ga na glas prebere.

Matic. Na tu, beri! Pa klobas mi nikar ne zamolči!

Policaj (bere). Ljubi Matic! Pišem ti, da je Urška pustila službo pri tvoji materi in šla v Ameriko. Vdani Tone Zimzelen, učitelj.

Matic. Kaj pa stoji notri od klobas?

Policaj. O teh ne stoji besedice v pismu.

Matic. Ali pismo res ni od Urške?

Uradnik. Matic Srakar! Tebe so naredili za norčka. Pismo je pisal gospod učitelj; ta ti piše, da jo je Urška popihala v Ameriko. Ona ti pa ni pisala, pa ti tudi ni poslala nobenih klobas.

Matic. Kaj pa stara mati?

Uradnik. Tudi stara mati ti ni nič pisala, kakor Urška nič. Pomilu'em te,

Matic Srakar! Postal si žrtev treh sleparjev!

Matic. Nazadnje se bom pa še za klobase pod nošom obrisal?

Uradnik. Kajpada klobas ne dobiš.

Matic. Če pa ne dobim klobas, potem me naj pa v uho pišeta Urška in tista neumna poštna skrivnost!

(Zastor pade.)

